

**Alapjogok érvényesülése a Bünvádi Perrendtartás (1896. évi XXXIII. tc.)
alapelveinek tükrében**
(jelige: alapjogok)

Kézirat lezárva: 2014.10.31.

2014

Tartalomjegyzék:

Bevezetés:	3
I. fejezet - Az állampolgári jogok és a büntetőjog kapcsolata	5
II. fejezet - Az alapjogok megjelenése hazánkban	6
III. fejezet - Alapjogok	8
III/a. A személyes szabadsághoz való jog	11
III/b. A tulajdon sérthetetlenségének szentsége	12
IV. fejezet - A bünvádi rendszerek, egyes alapelvek jellemzése	14
V. fejezet - Alapjogok érvényesülése a Bünvádi Perrendtartás alapelvein és részletszabályain keresztül	19
V/a. A személyes szabadsághoz való jog és a büntetőeljárásjog kapcsolata	19
V/b. A tulajdon sérthetetlenségéhez való jog és a büntetőeljárásjog kapcsolata	30
VI. fejezet - Összegzés	35
Bibliográfia	36

Bevezetés¹:

Témaválasztásomat a 8/2003. (III.1.) AB határozat indokolta, amely a büntetőeljárásról szóló törvény alapelveinek gyakorlati érvényesülésével foglalkozik. Az említett AB határozatban ugyanis az Alkotmánybíróság nem a törvény rendelkezéseinek alkotmányellenességét mondta ki, hiszen az teljes mértékben megfelel az Alaptörvényben felállított követelményeknek, hanem lényegében magát a gyakorlatot mondta ki alkotmányellenesnek. Megállapította ugyanis, hogy „(...) *a terhelt érdekében kirendelt védőt a terhelti kihallgatás helyéről és időpontjáról igazolható módon, olyan időben értesítsék, hogy a kirendelt védőnek lehetősége legyen az eljárási törvényben foglalt jogait gyakorolni és a terhelti kihallgatáson részt venni. Ilyen értesítés elmaradása esetén a terhelt vallomása bizonyítékként nem értékelhető*”²

Ebből adódóan kérdésként fogalmazódott meg bennem, hogy általában a büntetőeljárás alapelvei, és még tágabban az alapjogok valójában milyen tartalommal jutnak érvényre a büntető eljárásban.

A kutatás elsődleges célja az, hogy megvizsgáljam, hogy XX. sz. első harmadában az alkotmányos alapjogok milyen tartalommal bírtak, és hogy e jogok a Bünvádi perrendtartásban miként jelentek meg. Másodsorban vizsgálni kívánom, hogy az alapjogok a bünvádi alapelveken keresztül hogyan érvényesülhettek, továbbá azok korlátozása esetén a jogalkotó milyen garanciák beépítésére vállalkozott.

Ebből adódóan a dolgozatban egy jogtörténeti kutatás elvégzésére vállalkoztam. Minden kódex arculatát és irányvonalát is az alapelvek határozzák meg, amelyek nem önmagukban állnak, hanem egyfajta értelmezési keretet nyújtanak a tételes rendelkezésekhez. Ebből adódóan a kódex valamennyi tételét az alapelvek alapján kell értelmezni és alkalmazni. Mindez felértékeli azok szerepét, hiszen az ítélezési gyakorlat az alapelvek által finomíthatja az egyes rendelkezéseket, és hozzájárulhat az alapjogok érvényesítéséhez a büntetőeljárásban. Azonban az objektív megítélés érdekében érdemesnek tartottam az első büntetőeljárásról szóló törvényt, az 1896. évi XXXIII. tc. – a Büntető Perrendtartás (továbbiakban Bp.) rendelkezéseit vizsgálat alá vonni.

¹A kutatás a TÁMOP-4.2.4.A/2-11/1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

² 8/2013. (III. 1.) AB határozat

A kutatás időbeli keretének a XX. sz. első harmadát jelöltem meg, hiszen ebben az időszakban, a gazdaságban, a jogdogmatikában és az alapjogi felfogásban alapvető változások zajlottak le, amelyek kihatással voltak a jogállami büntetőhatalom érvényesítésére. Ebből adódóan a megjelölt korszak tanulmányozása kiválóan alkalmas annak a vizsgálatára, hogy az alapelveken keresztül, hogyan érvényesültek az alapjogok a modern büntetőeljárásban. A választott időszak ugyanis egy jogállam működése szempontjából reprezentatívnak tekinthető, hiszen olyan kihívásokra kellett reagálni, mint pl. a gazdasági válság miatt megnövekedett kriminalizáció, radikális politikai irányzatok, stb. amelyek értelemszerűen hatottak alapjogi megítélésünkre. Mindez legszemléletesebben a büntetőeljárásban testesült meg, ahol az említett változásokat egy jogállami keretbe kellett illeszteni, melyhez az alapelvek nyújtottak segítséget. Bár a jelenséget a XX. sz. első harmadában vizsgálom, azonban a végső következtetéseket olyan absztrakt módon kívánom levonni, amelyek tértől és időtől függetlenül a büntetőeljárás jog alkotmányos működéséhez nyújthat értelmezési segítséget.

A fentiekre tekintettel a kutatás során a bírósági peranyag feldolgozás esetjogi módszer segítségével történt. A Magyar Nemzeti Levéltár- Hajdú Bihar Megyei Levéltárának VII./2.b fondjegyzékébe tartozó, a megjelölt időszakban keletkezett büntetőjogi eseteket elemeztem. Az ítélkezési gyakorlat eredményeiből pedig jogtörténeti és jogösszehasonlító módszerek segítségével vontam le következtetéseket.

I. fejezet - Az állampolgári jogok és a büntetőjog kapcsolata:

Rudolf Gneist interpretációjában: „*Valamely állam állampolgárait semmi sem érdekli annyira, mint az alkotmányra és a bünvádi eljárásra vonatkozó szabályok. Az alkotmányban és a bünvádi eljárásban összponstosul valamely állam alaprendszere oly mértékben, hogy már a büntetőperekben látható minden nemzet alkotmány-gondolatai*”³

A büntetőeljárás és az alapjogok között tehát igen szoros kapcsolatot vélhetünk fölfedezni,⁴ ugyanis a büntetőeljárás a jogrend megvalósítása érdekében több olyan intézkedést is tartalmaz, amely az állampolgári alapjogokat több-kevesebb mértékben korlátozza, azonban fontos, hogy e korlátozások csupán a törvényi előírások megtartása mellett érvényesülhettek.⁵ A büntetőeljárás során érvényesülő igazságszolgáltatási érdek ugyanis állandó ellentétben áll az egyéni jogok érinthetlenségének érdekével, mert az eljárás sikeres lefolytatása a legtöbb esetben megkívánja, hogy az egyének személyes jogai valamilyen mértékben korlátozva legyenek.⁶ Tehát lényegében alkotmányjogi szempontok ütköznek a processzuális követelményekkel, mely ütközés feloldása érdekében egyik oldálnak sem lehet teljes túlsúlyt engedni, így a jogalkotónak a kompromisszumos megoldás érdekében különböző garanciális elemeket kell beépítenie a törvényi rendelkezésekbe. Ilyen biztosítékok pedig pl. a bírói függetlenség deklarálása, vagy, hogy a büntetőeljárást, és az azon belül alkalmazható kényszerintézkedéseket csak törvény állapíthat meg, továbbá az ártatlanság vélelmének érvényre juttatása, ügyfélegyenlőség biztosítása, vagy akár az, hogy minden ügyet véglegesen bíráljanak el.⁷

Az államnak áll jogában meghatározni, hogy milyen törvényes elvek érvényesülnek a büntetőeljárás során, ugyanis a bírói hatalom magában foglalja azt, hogy a vitás ügyek elintézésére, és a büntető jognak a törvénynek megfelelő érvényesítése végett bíróságokat állítsanak fel. Emellett az állam szabályozza a vitás jogigények érvényesítésének módját, illetve a bünvádi eljárás lefolytatásának rendjét is, amely során azonban mindig figyelemmel

³RUDOLF GNEIST: *Vier Fragen der deutschen Strafprozessordnung mit einem Schlusswort über die Schöffengerichte* 1874, Berlin, J Springer

⁴BALOGH JENŐ: *A magyar bünvádi eljárásjog – Általános tanok*, Grill, Budapest, 1901. 213.

⁵HORVÁTH JÁNOS: *A Magyar Királyság közjoga*, Budapest, Dobrowsky és Franke 1894. 156.; KISS ISTVÁN i.m. 224.

⁶RÓTH ERIKA: *Az elítélés előtti fogvatartás dilemmái*, Osiris, Budapest, 2000. 17.

⁷ANGYAL PÁL: *Az egyéni jogok biztosításának elve – Büntetőjogi olvasókönyv*, Osiris kiadó, Budapest, 2003. 43-45.

kell lennie az alkotmányos alapjogok megfelelő érvényesülésére.⁸ A büntető gyakorlat ugyanis csak úgy helyeselhető, ha az kellő jogalappal bír, és ez által a büntető hatalom gyakorlatában megnyugvást idéz elő, mivel a büntető hatalom mindig a külső szabadságok, egyéb jogoknak korlátozásával van kapcsolatban, ezért az államnak az állampolgárok irányában mindenekelőtt enyhébb, a szabadságot kevésbé korlátozó eszközöket kell alkalmaznia, és szigorúbbakat csak akkor, ha a gyengébb nem elegendő.⁹

*„Minél szabadabban alakul valamely népnél az alkotmány, minél inkább lelkesíti a nemzetet a polgári szabadság iránti vágy, annál is élénkebb leend azon törekvés, miként a bűnper minden bírói önkény és azok külön érdekei ellenében biztosítsák, kik a perbefogást netalán hatalomnak megszilárdítása eszközéül felhasználhatnák. Ennek megfelelően úgy kell alakulni a büntető pernek, hogy a személyes szabadság megőrzése a lehető leghatásosabb biztosítékokat magába foglalja.”*¹⁰

II. Fejezet - Az alapjogok megjelenése hazánkban

Mivel az alapjogokat biztosító garanciák, és a korlátok korszakonként és országonként is változtak, fontosnak tartom emiatt először bemutatni azt, hogy e jogok kialakulása hazánkban hova is vezethető vissza.

1222-ben II. András király kiadta az Aranybullát, a magyar alkotmányfejlődésben e ponton beszélhetünk először a személyes szabadság megjelenéséről. Az Aranybulla ugyanis a nemeseknek személyes szabadságot, adómentességet és ellenállási jogot biztosított arra az esetre, ha a király a megegyezést megsértene.¹¹ A Werbőczy-féle Tripartitum (1514) pedig tovább vitte, és felépítette a nemesi szabadság intézményét. Deklarálja az „egy és ugyanazon szabadság” elvét, amelyet először Nagy Lajos 1351-es dekrétuma, az Aranybulla 3. megerősítése mondott ki, és amely elvre épülnek a nemesi szabadságjogok (Prima Nonus), többek között az, hogy egy nemeset törvényes elmarasztalás nélkül¹² nem lehet letartóztatni.¹³

⁸BALOGH JENŐ- EDVI ILLÉS KÁROLY – VARGHA FERENC: *A bűnvádi perrendtartás magyarázata* I. kötet, Budapest, Grill Károly könyvnyomdája, 1910. 102.

⁹CSATSKÓ IMRE: *A büntető jognak alapelveiről*, Jogtudományi Közlöny 1868. 3. évf. 10. sz. 73-75.

¹⁰SCHIERER ALADÁR: *A nyomozó és vádely jelentősége a bűnvádi eljárásban*, Jogtudományi Közlöny 1868. 3. évf. 42. sz. 325.

¹¹FERDINANDY GÉZA: *Az Aranybulla*, Budapest, MTA, 1899. 27.;BÉLI GÁBOR: *Magyar jogtörténet*, Dialóg, Budapest-Pécs, 2000, 34-35.

¹²Ez alól azonban voltak kivételek, így le lehetett azt, aki törvényes idézésre nem jelent meg, a kóborlókat, a tudvalévő büntetéseket, felségsértés, gyilkosság, gyújtogatás, lopás, rablás, erőszakos házasságtörésen értek, vagy útközben elfogtak.

¹³NAGY ERNŐ: *Magyarország közjoga* (Államjog), Budapest, Az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása, 1897. 126.

A magyar alkotmánytörténetben meghatározó volt továbbá a Szent Korona-tana¹⁴ (*sacra Regni Hungariae Corona*), melyet először Werbőczy fejtett ki, lényege pedig az: hogy „*az egységes magyar királyságot, így az egységes magyar állami főhatalmat is, az ezen királyi hatalommal egybeforott Szent Korona jelképezi.*”¹⁵ A koronázás kezdetben nem bírt sok jelentőséggel, később XII. században politikai jelentőségre is szert tett, mert királlyá avató erejénél fogva alkotmánybiztosító intézménnyé, a királyi hatalom erkölcsi korlátjává vált, később a magyar állami főhatalom szimbólumává.¹⁶ A király, mint az ország ura, magában egyesítette az állami hatalom egészét, szabályozta az ország népének jogviszonyait, ítélkezett, mint legfőbb bíró, kormányozta a saját tisztjeivel az országot és rendelkezett a hadsereg felett. Minden hatalmat a koronában kezdték látni, a korona volt birtokjogok forrása is, és mivel a hatalom a középkori felfogás szerint a földbirtokkal összefüggött, így a földbirtokon élő emberek fölötti bíraskodási és jogalkotási jogot a szent koronából származónak tekintették, amely a koronázással együtt száll át a trónra lépő király személyére, de mivel a nemesek bírták az ország területének kisebb- nagyobb részét, így ők is részesévé váltak e hatalomnak.¹⁷ Fontos látni, hogy ekkor a tagság alapját a nemesi földbirtok képezte, így a kezdetekben a szent korona tana csak a nemességet foglalta magában, és az egyént megillető szuverén jogok is a szent koronából eredeztethetőek, azaz közjogi jellegűek.¹⁸

Ugyancsak meghatározó tényező volt, hogy a magyar jogfejlődésben is megjelent a természetjogi gondolkodás, amely főleg a francia felvilágosodás, és forradalom után fejtette ki hatását. Azonban Magyarországon lényeges, hogy szabadságjogok továbbra is csak a nemeseket illették meg, a nemzet fogalmából magukon kívül minden más társadalmi réteget kizártak, így az őket megillető privilégiumok elsősorban nem az emberi jogok védelmeként értelmezhetőek, hanem inkább a Habsburg hatalom ellensúlyozására irányultak.

Később az 1848-1867. évi alkotmányreformok kapcsán indultak meg azok a folyamatok, hogy az ország nem nemes lakosai is bekerüljenek az alkotmány sáncaiba, az 1848. évi pozsonyi országgyűlésen a jobbágyfelszabadítás következtében a szent koronának közvetlen tagjaivá váltak a nem nemesek is, így az alkotmányban a nemesi kiváltságok elvének helyét az állampolgársággal járó szabadságjogok és politikai jogok és ezzel együtt az állampolgári jogegyenlőség vette át.¹⁹ Általános jogegyenlőségről²⁰ tehát először ekkor beszélhetünk.²¹

¹⁴ECKHART FERENC: *A szentkorona-eszme története*, Budapest, MTA. 1941. 136.

¹⁵FALUHELYI FERENC: *Magyarország közjoga*, Pécs, Karl Könyvesbolt Kiadása, 1926. 3.

¹⁶TIMON ÁKOS: *Magyar alkotmány és jogtörténet*, Budapest, Politzer, 1899. 109.

¹⁷FERDINANDY i.m. 41-44.

¹⁸FALUHELYI: i.m. 3.

¹⁹FERDINANDY i.m. 50-51.

Bár ekkor bűnvádi perrendtartás reformjára nem került sor, olyan fontos intézkedéseket vezettek be, amelyek már a modern, polgári eljárást tették lehetővé. Bár az áprilisi törvények nem maradtak hatályban, a neoabszolutizmus idején hazánkban is az osztrák bűnvádi perrendtartás érvényesült, amely ugyan korlátozta a szóbeliséget és nyilvánosságot, de a modern eljárásjog elemeit becsempészte a magyar jogrendbe. 1861-ben az Országbírói Értekezleten elfogadott Ideiglenes Törvénykezési Szabályok hatálybalépésével azonban egy törés figyelhető meg e téren, ugyanis visszaállították az 1848 előtti állapotot. A jogtudomány körében azonban folyamatos törekvés figyelhető meg a polgári koroknak megfelelő és az alapjogokra tekintettel lévő eljárásjogi szabályok megalkotására.

A kiegyezéssel a jogfolytonosság helyreállt, és a szent korona tana a maga teljes egészében tudott érvényesülni, mely most már a magyar nép egészét jelképezte, tehát a jogosultságot az állampolgárság alapozta meg.²² Jelentőségét az adta, hogy e tan szerint, a főhatalom megoszlik a király és az állampolgárok között.²³ Az Országgyűlés pedig már az alapjogokra vonatkozó fundamentális jelentőségű törvényeket fogad el; az alapjogok tekintetében témám szempontjából meghatározó volt a Csemegi-kódex (1878. évi V. törvény) és a Bűnvádi Perrendtartás (1896. évi XXXIII. törvény) megalkotása.²⁴

III. fejezet - Alapjogok

A szent korona tehát a magyar állam főhatalmának szimbóluma, mint közjogi fogalom jelenti; az államhatalmat, és annak alanyát, vagyis magát a cselekvőképes szuverén magyar államot egész szervezetével és erejével. Így nem csak a király személyéhez kötődik a hatalom, hanem nemzet és a nemzet egyes tagjai a magyar állam polgárai is részesei az ő hatalmának, így a királyt e hatalom gyakorlásában korlátozzák és befolyásolják.²⁵ Mivel a király hatalmát a nemzet az országgyűlés által korlátozza, azt 1848 előtt korlátolt rendi monarchiának, 1848 óta pedig népképviselői monarchiának szoktuk nevezni. Belső szerkezetét tekintve az alkotmány

²⁰ Maga az állampolgári egyenlőség kifejezés nem itt, hanem közjogi dokumentum szintjén az Olmützi alkotmányban jelent meg - VARGA NORBERT: *A magyar állampolgársági jog a 19. században*, Akadémia Kiadó, Budapest, 2012. 45.

²¹ Ezt az Áprilisi törvények mondták ki, amely az 1847-1848-as utolsó rendi gyűlésen elfogadott törvénycsomag volt, V. Ferdinánd király április 11-én szentesítette, és 31 cikkből állt.

²² HORVÁTH JÁNOS: *A magyar királyság közjoga*, Dobrowsky, Budapest, 1894. 137-147.

²³ FALUHELYI: i.m. 4. VARGA NORBERT: i.m. 138.

²⁴ SÁRY - SOMODY: i.m. 28-30.

²⁵ FERDINANDY i.m. 53-56.

nemzeti alkotmány, azaz nem a fejedelem által adott, oktrojált,²⁶ hanem a nemzet visszavonhatatlan és elkobozhatatlan sajátja. Keletkezési módját tekintve pedig történeti alkotmány, azaz létrejöttét nem egy államhatalmi ténynek, akarat kijelentésnek köszönheti, hanem a honfoglalástól kezdődő folyamat eredményeképp alakult ki.²⁷

Ebben az időszakban tehát az alapjogokat és azok tartalmát nem egyszerű meghatározni, ugyanis történeti alkotmányunkból kifolyólag a magyar alkotmány jogelvei és jogszabályai egy dokumentumban nincsenek összefoglalva,²⁸ hanem csakis történelmi tények és különböző korokban más-más viszonyok között alkotott szabályok összességéből lehet azokat megállapítani.²⁹ Ennek tükrében különösen fontos, hogy ne csak a nyelvtani értelmezés szerint vizsgálódjunk, hanem történeti értelmezés szerint is, ugyanis egy-egy alapjog tartamára egy nemzet egész léte hatással lehet, ezt pedig nem hagyhatjuk figyelmen kívül. Mivel alkotmányunk formailag több törvényben jelent meg, fontos megemlíteni, hogy a magyar jog ebben az időben törvény és törvény között formai szempontból nem tett különbséget, nem úgy, mint a legtöbb európai állam alkotmánya, ahol az alkotmány elfogadása és a módosítása is más szabályokat követelt meg.³⁰ Így gyakori volt, hogy az alkotmányra vonatkozó rendelkezések más kérdésekre vonatkozó rendelkezésekkel együtt voltak szabályozva.

Tartalmuk alapján azonban már tehetünk különbséget közöttük, kiemelkedő jelentőségük volt ugyanis az alaptörvényeknek, melyek az alkotmány alapelveinek vagy lényeges intézményeinek a szabályait tartalmazták, és melyek megváltoztatásuk esetén maga az alkotmány szenvedne csorbát. Azt, hogy mely törvényeket tekintettek alaptörvénynek általában a szokás határozta meg, de Pauler Tivadar felállított egy követendő elvet, mely szerint: „*alaptörvény az, amit a törvényhozás ilyennek nyilvánít, vagy ilyen jelzővel jellemez, és amelyek az alkotmány alapelveit vagy lényeges intézményei megállapításánál fogva a többi törvény felé emelkedik.*”³¹ Tehát nem csak a törvénybe foglalt, hanem minden olyan jogtételt,

²⁶ Ilyen volt pl. 1860. évi októberi diploma, vagy az 1861. évi februári pátens.

²⁷ FERDINANDY: i.m. 59-60.

²⁸ Ezzel ellentétben, ebben az időszakban írott alkotmánya volt a belgáknak: 1831-ben elfogadott alkotmány, az amerikai alkotmány: melyet 1787-ben Philadelphiában fogadtak el, és a Francia Köztársaság alkotmánya mely az 1876-ban tartott nemzetgyűlésen elfogadott javaslaton alapult. Az ekkori magyar alkotmánnyal párhuzamba az angol történeti alkotmány állítható, amely az angol király és parlament sok éves küzdelmének eredményeképp jött létre.

²⁹ KMETY KÁROLY: *A magyar közjog tankönyve*, Budapest, Politzer, 1907. 28.

³⁰ Így pl. a belga alkotmány: a módosításához az szükséges, hogy a király és a kamarák megegyezzenek róla, és ezután 2 hónap múlva új kamarát hívnak össze, amely csak az alkotmányreformmal foglalkozik, és háromnegyedes szótöbbséget kíván meg a döntéshozatal.

³¹ FERDINANDY: i.m. 78.

amely fontos alkotmányjogi alapelveket vagy szabályokat fogalmaz meg, alaptörvénynek szoktunk nevezni, így a Werbőczy Hármaskönyvének I. rész 9. címét, és II. rész 3. címét, holott ezek nem is törvények.

Az alaptörvények fontossága abban mutatkozik meg, hogy a megváltoztatása más törvényektől eltérően nem csak a nemzetnek az alkotmányhoz való ragaszkodása folytán ütközik akadályba, hanem azáltal is, hogy az alaptörvények értelme nem szövegükben, hanem az azokból kiolvasható szellemben és a bennük rejlő alapelvekben keresendők. Így tehát míg egyes törvények a viszonyok változásával elavulttá válnak, addig az alaptörvényeknek csak az értelmük módosul az új viszonyukhoz képest.³²

Ilyen keretek között állapíthatjuk meg tehát a korban érvényesülő alapjogok körét, és azok tartalmát, azonban ezek közül részletes kifejtésre a későbbiekben csak a témám szempontjából fontos alapjogok tekintetében vállalkozom e dolgozat keretében.

A főhatalomnak való alávetettségéből közkötelezettségek folynak, melyeket az állampolgárnak az állammal szemben teljesítenie kell, és melyek elmulasztásuk esetén kikényszeríthetővé válnak. Mivel az állam hatalma az egyénnel szemben ellenállhatatlan, és az egyén a maga szabadságának megvédésére az állammal szemben garanciával nem bír, így az államnak kötelessége az állampolgára részére olyan jogokat biztosítani, amit az egyén részére szabadságot, jogokat és az államhatalomban való részvételt biztosítja. Ezek a jogok tehát kétfélék lehetnek:

1. olyanok, melyeket az alkotmány azért biztosít az egyénnek, hogy az a maga egyéni boldogulása és az ország közjava érdekében egyéniségét szabadon kifejtthesse, és teljes erejéből érvényesíthesse; ezeket nevezzük az állampolgári szabadságjogoknak.
2. másrésről, pedig olyanok, melyekkel az egyén, mint a szent korona tagja, az állami hatalom részese lehet, azaz amelyek segítségével befolyást gyakorolhat az állami akarat képződésére, részt vehet az állam politikai életének irányításában, ezek az ún. politikai jogok.³³

A szabadságjogok az alapjogok meghatározott csoportját alkotják, amelyek bizonyos tevékenység, aktivitás, viselkedés, magatartás, illetve állapot szabadságát biztosítják a címezetteknek. A szabadságjogoknak a közhatalmi szervek az elsődleges kötelezettjei. Az állam viszonyulása a szabadságjogokhoz elsősorban a jogok gyakorlásának elismerésében, az érvényesítés kereteinek meghatározásában, a joggyakorlás zavarásától, fékezésétől való tartózkodásban, az állami beavatkozás korlátozásában, tehát az állam önmérséklésében,

³²FERDINANDY: i.m. 79.

³³Ugyanott 254-255.

valamint a joggyakorlás jogi védelmében, a jogsértések reparációjának és szankcionálásának állami garانتálásában nyilvánul meg.³⁴

Ezen állampolgári szabadságok pedig a következők: személyes szabadság, tulajdon sérthetlensége, vallásszabadság, gyülekezési szabadság, egyesületi jog, sajtószabadság, tanszabadság, kérvényezési- sérelememelési- és panaszjog, és a nemzeti egyenjogúság, valamint ezen belül az anyanyelv használata.³⁵ Ez a felsorolás azonban nem taxatív, az egyénnek mindent szabad, amit az államban az érvényes jog neki nem tilt, illetve e jogukat minden állampolgár - aki azok gyakorlásától büntetés által nincs megfosztva - egyaránt élvezheti és gyakorolhatja.

A politikai jogok segítségével az állampolgár részt vesz a törvényhozásban, befolyásolja a központi végrehajtó hatalom gyakorlását, részt vesz az önkormányzatban és a bírói hatalom gyakorlásában. De külső alakjuk szerint beszélhetünk: aktív és passzív választójogról, a hivatalviselési képességről, és az esküdtképeségről.³⁶

Politikai jogok csak a magyar állampolgárt illetik meg, valamint e jogok gyakorlása bizonyos feltételekhez van kötve, amelyek ha hiányoznak pl. nem, kor, szellemi minősítés, akkor nem gyakorolhatóak. A szabadságjogok tehát inkább abszolút, a politikai jogok pedig inkább relatív természetűek.³⁷

Mivel a büntetőeljárás, és az abban érvényesülő alapelvek elsősorban a személyes szabadsághoz való joggal, és a tulajdon sérthetlenségéhez való joggal kerülnek kapcsolatba, illetve korlátozzák azokat, így a továbbiakban csak e két alapjog bemutatására törekszem.

III/a. A személyes szabadsághoz való jog

A polgári szabadság erős védőbástyákat követel az egyes szabadságok részére, és e között talán nincs fontosabb, mint a személyes szabadság biztosítása.³⁸

³⁴ ADÁM ANTAL: *Az élethez, a személyi szabadsághoz és biztonsághoz való jog* – in. Emberi jogok hazánkban, Budapest, 1988. 121.

³⁵ KISS ISTVÁN: *Magyar közjog (Magyar államjog)*, Budapest, Eggenberger, 1888. 223., FERDINANDY i.m. 255., HORVÁTH i.m. 150-164.

³⁶ FERDINANDY i.m.255., HORVÁTH i.m. 147-150., KISS ISTVÁN i.m. 222-223.

³⁷ FERDINANDY: i.m. 255.

³⁸ BLUTMAN LÁSZLÓ: *A szabadság bírói elvonásának lehetőségei az európai alapidokumentumokban*, Szeged, 1995. 3.

A személyes szabadság maga tulajdonképpen egy állapot, jognak csak akkor tekinthető, ha ez állapotban való maradást, illetve az abba jutást a jog külön kimondja, és ez által biztosítja.³⁹

A személyes szabadság az egyén személyes szabad tevékenységét van hivatva biztosítani. Mindazon cselekmények, amely az egyént szabad tevékenységében jogtalanul korlátozzák, a személyes szabadságot sérti. Fontos, hogy csak akkor sértő, ha jogtalanul történik a korlátozás, tehát semmiképp sem korlátozhatatlan jogról van szó. Ez kifejezi azt, hogy az állampolgárok felett önkényes hatalom nem állhat. A Csemegi-kódex magának a személyes szabadság jogtalan megsértését is bűncselekménnyé nyilvánította.⁴⁰

Tág értelemben jelenti a személy szabad akarat elhatározásának bármely irányú érvényesíthetőségét, különösen az egyén szabad mozgásának, helymegválttatásának, tartózkodási hely megválasztásának szabadságát, és minden ebben akadályozó kényszer jogtalanságát. Így megalapozza azon jogokat, hogy a magyar államban foglalkozását, életpályáját bárki szabadon megválaszthatja, bárhol szabadon letelepedhet, megválaszthatja lakóhelyét, ipart űzhet, kereskedhet, esetleg kivándorolhat.⁴¹

E jog közhatalommal szemben való követelménye pedig azt határozza meg, hogy senkit illetékes bírāja ítélete nélkül letartóztatni, szabadságától megfosztani nem szabad, kivéve a törvényekben meghatározott olyan esetekben, ahol a jogerős ítélet kihirdetése előtt előzetes letartóztatásnak, vizsgálati fogságnak van helye, vagy a jogerős ítélet után szabadságvesztés büntetés kiszabásának.

III/b. A tulajdon sérthetlenségének szentsége

„A tulajdon sérthetlensége a társadalmi jogrend alapja. A magán tulajdonnak, magánvagyonnak jövedelemnek nem csak a magánosok jogtalan támadásai ellen, hanem az állam és közegei elől is védve kell hogy legyenek. A tulajdon sérthetlenségének elve nem csak a vagyontárgyak elvételének, megrongálásnak, elpusztításának és elkobzásának tilalmát foglalja magában, hanem a tulajdon tárgyául szolgáló dolgok fogyasztási és termelési célra való felhasználásnak vagyis a gazdálkodás szabadságának a biztosítását is.”⁴²

Az 1848 előtti alkotmányban az államhatalommal szemben az Aranybulla és a Hármaskönyv I. rész 9. cikke a nemesek részére a szó abszolút értelmében biztosította a tulajdon

³⁹NAGY ERNŐ: i.m. 125.

⁴⁰KMETY: i.m. 96.

1878. évi V. törvénycikk X. és XXII. fejezete

⁴¹NAGY ERNŐ: i.m. 127.

⁴²FERDINANDY: i.m. 258.

sérthetlenségét,⁴³ a nem nemesek részére is az Aranybulla és a szokás biztosította valamilyen mértékben, de persze közel sem ugyanolyan módon, mivel adófizetési kötelezettség, a jobbágyságot tized, kilenced, és vámfizetési kötelezettség terhelte, valamint szállásadással is tartoztak.

Az 1848 évi alkotmányreform következtében azonban a tulajdon sérthetlenségének elve minden állampolgárra, nemesre és nem nemesre egyaránt, egyenlő kiterjesztést nyert, és ezzel együtt a nemesség is közteherviseléssel tartozott az állam felé, egyenlő korlátok kerültek felállításra a közérdek védelmében.⁴⁴ Kimondást nyert, hogy a tulajdon felett való szabad rendelkezést és a gazdálkodás szabadságát csak törvény korlátozhatja, közterheket megállapítani csak az országgyűlés vagy az önkormányzat képviselő gyűlése jogosult, a magánjogi viszonyokat csak a törvény és szokás szabályozhatja, de a kormány rendeleti úton ezt nem teheti meg.⁴⁵

A tulajdon és a gazdálkodás szabadságának nevezetesebb korlátozásai a következők voltak:

- kisajátítás: melynél fogva az ingatlan törvényekben meghatározott esetekben a tulajdonostól megfelelő vagyoni kártalanítás mellett elvehető;
- kötelező loáállítás: amely azt jelentette, hogy az ingóságokat hadi célra ki lehetett sajátítani;
- állami egyedáruságok: mert az ezek tárgyául szolgáló javak csak engedély mellett pl. dohány vagy egyáltalán nem voltak forgalomba hozhatóak;
- Az elkobzás esetei: amikor is valakitől a tulajdonában lévő egyes vagyontárgyakat törvény alapján büntetőjogi, rendészeti, közegészségi és közbiztonsági okokból kárpótlás nélkül elvettek;
- bizonyos gazdálkodási ágaknál a kezelési módok meghatározása.⁴⁶

Az állampolgári jogokon kívül persze megjelentek a magyar közjogban további alapelvek is, amelyek jelentős befolyással voltak a büntető eljárásra, ilyenek: az állampolgári

⁴³ Az Aranybulla 3. cikke a nemesek és egyházak szolgáló népének megadóztatását és a nemesek szállásadással terhelését, a 15. cikk a király cselédeinek a nemesek falvaiban való megszállását, a 17. cikk az adománybirtok visszavételét, a 22. cikk a nemesi javakon való mezei kártételeket tilalmazta. A Hármaskönyv I. részének 9. címe pedig az ország nemesei semmi adóbeli tartozással nem róhatóak, és minden jobbági szolgáltatás és adakozás alól, továbbá rovás és egyéb adó, vám- és harmincad fizetésétől örökre mentesek, s törvényes jogaikkal földbirtokuk határain belül minden jövedelmeikkel tetszésük szerint szabadon élhettek.

⁴⁴ A tulajdoni viszonyokat addig hármas kötöttség terhelte, az ősiség, az adományrendszer, és az úrbéri viszony, így az ősiség eltörlésével 1848-tól beszélhetünk szabad tulajdonról. – HOMOKI NAGY MÁRIA: *A feudális kötöttségektől mentes tulajdon kialakítására tett intézkedések*, Debreceni Szemle, 1988. 6. évf. 3. sz. 430-439.

⁴⁵ HORVÁTH JÁNOS i.m. 152.; KISS ISTVÁN i.m. 225-226.; NAGY ERNŐ i.m. 127-128.

⁴⁶ FERDINANDY i.m. 260.

jogegyenlőség, a törvény előtti egyenlőség, a hatalmi ágak szétválasztása, a bírói hatalom függetlenségének, pártatlanságnak elve, és a tisztességes eljáráshoz való jog.

Ezen alapelvek mind-mind áthatják a törvény egészét, meghatározzák annak vonulatát, és az egyes büntetőjogi alapelvek segítik azok érvényre jutását.

Az államhatalmak elválasztásának elve megköveteli, hogy bár a bírói hatalom is az államhatalom része, azt külön szervekre kell bízni, olyanokra, amelyek a jogot nem változtathatják meg, de pártatlanul alkalmazni képesek. Az 1869. évi IV. törvénycikk, amely a bírói hatalom gyakorlásáról szól, kimondta a hatalmi ágak elválasztásának elvét, egyenlő feltételeket állított a bírói hivatal létrejöttéhez, meghatározta a tanulmányi követelményeket, kimondta a bírák elmozdíthatatlanságának, áthelyezhetetlenségének elvét, valamint összeférhetetlenségi szabályokat állított fel.⁴⁷ Ez biztosította, hogy az állampolgárok szabadságjogaiba beavatkozó bírói hatalom ne legyen önkényes, azt mindenképpen pártatlan, független, jogértő szerv végezze, ez pedig hozzájárul a tisztességes eljárás megvalósulásához, és annak az alapelv érvényesüléséhez, hogy törvényes bírójától senki nem fosztható meg.

A tisztességes eljárás megvalósulását segítette elő egy sor további bünvádi alapelv is, így a vádelvből folyó szóbeliség, közvetlenség, nyilvánosság, továbbá az, hogy a Bp. biztosította a védelemhez való jogot, az esetleges hibák kiküszöbölésére pedig a Bp. megfelelő perorvoslati rendszert iktatott be.

IV. fejezet - A bünvádi rendszerek, egyes alapelvek jellemzése

*„A büntető eljárás alapelvei az egész eljáráson végighúzódó elvi tételek, amelyek kifejezik a büntetőeljárás sajátosságait, meghatározzák az eljárás rendszerét, a felek jogállását, és a büntető eljárás lefolytatásának alapvető szabályait.”*⁴⁸ Az alapelvek sokáig nem voltak tudatosan és következetesen kialakított elméleti alapjai sem a jogalkotásnak, sem a jogalkalmazásnak, azonban a XVIII. sz. második felében a szerepük egyre jobban felértékelődött, különösen a büntetőjogban, ahol az egységes elvek és módszerek hiánya gyakran engedett teret az önkény, a hatalommal való visszaélés lehetőségének. Így a Bp. már olyan jogalkotás lett, amelynek rendszere, intézményei, rendelkezései előzetesen elfogadott és következetesen érvényesített eljárási alapelveken nyugodtak.

⁴⁷ DEGRÉ ALAJOS: *Válogatott jogtörténeti tanulmányok*, Osiris, 2004. 87-95.; BÉLI i.m. 259. MEZEY BARNA: *Magyar jogtörténet*, Osiris, 2004. 445-447. CONCHA i.m. 329.; HORVÁTH JÁNOS i.m. 537.,

⁴⁸ CSÉKA ERVIN- FANTOLY ZSANETT- KOVÁCS JUDIT – LÖRINCZY GYÖRGY- VIDA MIHÁLY: *A büntetőeljárás jog alapvonalai*, Bába kiadó, Szeged 2004. 45.

Az évszázadokra visszanyúló jogtörténeti fejlődés eredményeképpen a vezérelvek fokozatos fejlődéséből két lényegileg ellentétes rendszer alakult ki: a vádrendszer és a nyomozó rendszer.⁴⁹ Azt, hogy a büntető eljárásban pontosan mely alapelvek jutnak érvényre, elsősorban az határozza meg, hogy a nyomozó vagy a vádelv érvényesült-e abban az időben.⁵⁰ Mind a kettő jellemzői ugyanis felsorolást adnak az érvényesülő alapelvekről. Azonban önmagában egyik büntetőeljárási rendszer, még a vádelvű sem eredményezett hibátlan eljárást, így kialakult a kettő ötvözte a vegyes rendszer. Amelynek célja az volt, hogy átvegye a rendszerek helyes elemeit, és azokat a jogállamiság eszméjének szem előtt tartásával korszerű formába összesítse.⁵¹ Ilyen eljárás keretében válik lehetővé az egyéni szabadság teljes biztosítása, és lehet szerkeszteni egy olyan eljárást, amelyben a közérdek és a vádlott érdekei is biztosíthatva lehetnek.⁵²

A Bp.-ről elmondható, hogy vegyes rendszert valósított meg, bár túlsúlyt enged a vádelv érvényesülésének: a nyomozás során a nyomozó elv, míg a tárgyalás során pedig a vádelvből fakadó elemek figyelhetők meg.

Ez a törvény már kifejezetten is tartalmaz egy-két alapelvet, nevesíti például azt, hogy a tárgyalás szóbeli, nyilvános, közvetlen, de ezeken kívül, a többi alapelvet is szépen le lehet vezetni az egyes törvényi rendelkezéseken keresztül.

Érvényesült a nyilvánosság, közvetlenség, szóbeliség, az anyagi igazság elve, a bizonyítékok szabad mérlegelése, az ártatlanság vételeme, a védelemhez való jog, a legalitás, officialitás, oppurtunitás, a jogorvoslathoz való jog.

Annak az alapelvnek a kialakulása, hogy az igazságszolgáltatást kizárólag a bíróságok gyakorolják,⁵³ illetve hogy a bíróságok feladata kizárólag az igazságszolgáltatás hazánkban a XV. sz. végére tehető. Ebben az időszakban alakultak ki a tényleges hivatalnok-bíróságok, azonban a közigazgatástól való elválasztásukra csak az 1869-es évektől⁵⁴ beszélhetünk, innentől valósult meg igazán a független állami bíraskodás intézménye. Ezen alapelv alapján

⁴⁹BALOGH JENŐ: *A magyar Büntető eljárásjog* – Általános tanok, Grill, Budapest, 1901. 104.

⁵⁰KÖRÖSI SÁNDOR: *A büntető eljárás alapelvei és főbb alapjai*, Jogtudományi Közlöny 1875. 10. évf. 39. sz. 328.

⁵¹VÁMBÉRY RUSZTEM: *Büntető Perrendtartás vázlata*, Politzer, Budapest, 1901. 6.; BALOGH (1901.) i.m. 142-148.

⁵²KÖRÖSI: i.m. 342.

⁵³Bp. 1. § „Büntető ügyben bírói eljárás csak a törvény értelmében, vád alapján és csak az ellen indítható, a kit büntetett, vétség vagy kihágás nyomatékos gyanuja terhel. Büncselekmény miatt nem alkalmazható más büntetés, mint a melyet bírói hatalommal törvényesen felruházott hatóság törvényesen eljárva kimondott.”

⁵⁴A bírói függetlenséget először az olasz alkotmány mondta ki, és már a neoabszolutizmus idején az alsó bíróságok tekintetében megvalósult a közigazgatástól való elválasztásuk.

joga van mindenkinek ahhoz, hogy felette bíróság ítélkezzen, és ez egyben a bíróság kötelezettségét is jelenti, hogy az elé terjesztett vádat bírálja el.⁵⁵

Ebből fakad továbbá a legalitás és az officialitás elve. A hivatalból való eljárás főleg a nyomozás során érvényesült.⁵⁶ Az állam ugyanis jogosult a büntető igényének érvényesítésére, így a büntetőügyekben illetékes hatóságok a hivatalból való eljárás folytán bizonyos cselekvésekre kötelesek, így a rendőri hatóságok kötelesek voltak külön felhívás nélkül nyomozni, bizonyítékokat beszerezni, vizsgálóbíróknak megadta azt a jogot, hogy a náluk tett feljelentés alapján a halaszthatatlan cselekményeket elvégezzék, a büntetőbíróságok hivatalból bizonyítékokat szerezhettek be.⁵⁷ Ezen elvek alól azonban voltak kivételek, az ügyész pusztán célszerűségi okokból mellőzhette a vádemelést (opportunitás),⁵⁸ egyes bűncselekmények esetében csak magánindítvány, kívánat, feljelentés alapján lehetett eljárást indítani,⁵⁹ valamint bizonyos személyi körök mentességet élveztek. Utóbbi körbe tartozott a király és annak családja, a diplomáciai jogon alapuló személyes mentességek, politikai tisztségen alapuló mentességek.⁶⁰ Ezen kívül pedig általános jelleggel szabályozta az eljárás minden elemére kiterjedő akadályokat, így eljárást nem lehetett indítani, ha a cselekmény nem bűncselekmény, nem a terhelt követte el.

A vádelvből folyó szóbeliség, közvetlenség, nyilvánosság, bár három különálló alapelv, mégis együtt érdemes értelmezni őket, ugyanis ezekhez az elvekhez kellett az eljárás egész vonalát igazítani. A szóbeliség és a közvetlenség megkívánta azt, hogy a bíróság csakis az előtte közvetlenül előadott adatok alapján döntsön, ez segíti azt, hogy a bíróság a tényállást helyesen fogja fel, és minél alaposabb ítéletet hozhasson.⁶¹ Garantálja továbbá, hogy a bíróság ítéletét ne a megelőző vizsgálatokra alapozza, a főtárgyalás ne az elővizsgálat megismétlése legyen,

⁵⁵ CONCHA i.m. 329.

⁵⁶ Bp. 33. § „A kir. ügyészségnek kötelessége a tudomására jutott, hivatalból üldözendő bűncselekmények tárgyában a nyomozást teljesíteni és a bűnvádi eljárásban a bűnvádat képviselni.”

⁵⁷ HACKER ERVIN: *A magyar büntetőeljárás jog rövid vázlata*, Ludwig István könyvnyomdája, Miskolc 1943. 8-9.

Bp. 87. § „Az összes hatóságok és hatósági közegek kötelesek a hivatali hatáskörükben tudomásukra jutott, nem magánindítványra üldözendő bűncselekményeket a birtokukba került adatoknak közlésével és a bizonyító tárgyaknak áttétele mellett a kir. ügyészségnél feljelenteni.”

⁵⁸ BALOGH (1901) i.m. 200-203.

Bp. 34. § „A kir. ügyészség megtagadhatja a vád képviseletét, ha meggyőződése szerint a feljelentett cselekmény nem büntethető, vagy ha az eljárás sikeréhez szükséges bizonyíték nem szerezhető meg.”

⁵⁹ BALOGH (1901) i.m. 164-200.

Bp. 3. § „Csak magánindítványra üldözhető bűncselekmény miatt az indítvány megtétele előtt nyomozás nem teljesíthető, vád nem emelhető és bírói eljárásnak nincs helye.”

⁶⁰ Bp. 4. § „Azokban az esetekben, a melyekben valamely bűncselekménynek üldözhetése a büntető törvények szerint felhatalmazástól vagy kívánattól függ, az ennek megadása, illetőleg előterjesztése nélkül indított eljárás a nyomozáson túl nem terjedhet.”

⁶¹ Az összes tárgyalás szóban történt többek között pl. Hbml. VII/2.b. B26/58/1915, VII/2.b. 1812/1914, VII/2.b. B6482/1917, VII/2.b. 637/9/1920, VII/2.b. B413/12/1922, VII/2.b. B 2978/68/1924. sz. ügyekben.

megkívánja, hogy a bíróságokon a feleknek jelen kell lenniük,⁶² hogy a tárgyalást lehetőleg ne szakítsák félbe, és az ítéletet a tárgyalást követően lehetőleg azonnal hirdessék ki.⁶³ A nyilvánosság elve által a tárgyaláson főszabály szerint bárki részt vehet, azonban közérdekből a részvétel korlátozható, de ezekben az esetekben is az ítéletet mindig nyilvánosan kellett kihirdetni.⁶⁴ A nyilvánosságnak a Bp. három formáját különböztette meg, a teljes nyilvánosságot, ez volt a főszabály, de emellett még szabályozta az ügyfélnyilvánosságot, és a képviseleti nyilvánosságot, mely esetben a nyilvánosság kizárása mellett is a felek által választott 2-2 személy jelen lehetett.⁶⁵ A nyilvánosság elvének előnyei, hogy képes bizonyítékokat produkálni, nagyobb bizalmat teremt, a bíraskodás fölött egyfajta ellenőrzést gyakorol, kényszeríti a feleket a kötelességük minél pontosabb teljesítésére, a vádlottat védi a visszaélésektől. Felmerülhetnek azonban hátrányok is, mint az, hogy iskolapéldául szolgálhat egy-egy ügy bűncselekmények elkövetésére hajlamos személyek számára, és a vádlott hírneve is csorbát szenvedhet, de azt hiszem az elvből folyó előnyök messzemenőkéig ellentételezik ezeket, hiszen pl. a vádlott hírnevét is mi tudná jobban tisztázni, mint egy felmentő ítélet.⁶⁶

Az ártatlanság vétele alapján *senki nem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg bűnösségét bíróság jogerős ítéletben meg nem állapította.* Ennek az elvnek törvényben ilyen formában való megfogalmazására csak 1973-ban került sor, azonban levezethető volt a Bp. azon rendelkezéséből, hogy a bíróság köteles volt az eljárást megszüntetni és felmentő ítéletet hozni, ha a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján nem lehetett bizonyítani, hogy a szóban forgó bűncselekményt a terhelt követte el.⁶⁷ Az ártatlanság vételeének az eljárás teljes szakaszában érvényesülnie kellett, ezáltal meghatározta magát az eljárást is, magával hozta azt, hogy a vádnak kell bizonyítani a vádlott bűnösségét, a terhelt pedig nem köteles bizonyítani ártatlanságát. Tovább ebből az elvből fakad az *in dubio pro reo* elve is, azaz, hogy ténybeli kétség esetén a terhelt javára kell dönten.⁶⁸ Az ártatlanság vélelmében foglalt tilalom

⁶² Pl. Hbml. VII/2.b. 2558/1914, VII/2.b. B268/1915, VII/ 2.b 455/15/1916, VII/2.b B837/8/1920, VII/ 2.b B 1530/10/1921, VII/2.b B1327/18/1923. sz. ügyekben.

⁶³ RÓTH FERENC: *Közvetlenség a járásbíróság előtti eljárásban*, Jogtudományi Közlöny, 1889. 24. évf. 17. sz. 137-139.; BALOGH (1901) i.m. 331-337.

⁶⁴ Így történt például: Hbml. VII./ 2.b B141/1/1915, VII./2.b B 1416/33/1920, VII./2.b BII. 549/25/1922. sz. ügyekben

⁶⁵ Így pl. Hbml. VII/2.b 261/1914, VII/2.b 2038/1913, VII/2.b. B548/1915, VII/2.b 634/12/1917, VII/2.b B426/1922. VII/2.b. B 2451/5/1924. sz. ügyekben.

⁶⁶ FAYER(1905) i.m. 26., BALOGH (1901) i.m. 337- 340.

⁶⁷ Bp. 326.§ „Felmentő-ítélet hozandó: (2) ha a vád alapjául vett bűncselekmény, vagy pedig az, hogy a vádlott követte el, nincs bebizonyítva...”

Erre példa:Hbml. VII./2.b. B 83/13/1915., VII./2.b B 62/25/1915, VII./2.b B/ 582/5/1915, VII./2.b. B 441/7/1916, VII./2.b B 1531/6, 1922 sz. ügyek.

⁶⁸ Hbml. VII/2.b B49/26/1915, VII/ 2.b B 26/ 58/ 1915, VII./2.b 895/13/1921, VII/2.b B 1834/ 37/ 1922. sz. ügyekben.

hatályosulásával érhető el az, hogy a büntető eljárás folyamán a terhelt eljárási jogosítványai, védekezési eszközei, lehetőségei, közvetlenül vagy védő útján maradéktalanul érvényesülhessen.⁶⁹

A Bp. ugyanis biztosította a védelemhez való jogot is, egyes esetekben azt kötelezővé is tette,⁷⁰ ugyanis bár főszabály szerint az eljárásban egyenlő felek vesznek részt, de a vádlott mégis kiszolgáltatott helyzetben van a jogtudó bíróság, és királyi ügyészséggel szemben. Ezért szükséges, hogy a vádlottat is a jogok ismeretével felruházott közeg segítse. A védelem joga azoknak a büntetőeljárási jogosítványoknak az összessége, amelyek alapján a terhelt, az ellene indított eljárásban a vád tárgyát megismerheti, arról álláspontját kifejtheti, azzal szemben érveit felhozhatja, észrevételeit megteheti, indítványait előterjesztheti, és védő segítségét kérheti.⁷¹

A jogorvoslati jog alapján a bíróság, ügyészség határozati, intézkedései ellen lehetőség volt felsőbb fórumokhoz fordulni. Ennek biztosítására a Bp. megfelelő jogorvoslati rendszert intézményesített.⁷² Ez az alapelvi szabályozás azonban a részletszabályokban realizálódik, amelyekben a büntető eljárás egyes szakaszaiban keletkezett határozatok, intézkedések, vagy azok elmulasztása elleni jogorvoslati fajtákról, azok feltételeiről találunk intézkedéseket.⁷³

Láthatjuk, hogy az alapelvek a büntetőeljárás rendszerében különböző követelményeket fejtenek ki, mégis egységet alkotnak, így együtt biztosítják a büntetőeljárásokban az igazság, a törvényesség megvalósulását.

Az említett alapjogok és alapelvek között igen sok kapcsolódási pont fedezhető fel, melyeket megvizsgálva levonhatjuk a következtetést, hogy vajon mennyire jutottak érvényre az adott rendelkezéseken keresztül.

⁶⁹ Védő részt vett az eljárásban pl. Hbml. VII/2.b B1756/1912, VII/2.b 1812/1914, VII/2.b B266/1915, VII/2.b 270/12/1916, VII/2.b 348/5/1917, VII/2.b 276/8/1918, VII/ 2.b B 241/7/1922, VII/2.b B83/17/1923 sz. ügyekben.

⁷⁰ Bp. 56. § „A főtárgyalásra védő rendelendő: 1.ha a vádat oly büntett miatt emelik, a melyre a törvény öt évig terjedhető szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést állapít meg; 2.ha a vádlott vagy törvényes képviselője, illetőleg házastársa fel- vagy lemenő ágbeli rokona kívánják, bármely büntett esetében, 3.ha a vádlott életének tizenhatodik évét még tul nem haladta, vagy ha siketnéma, vagy irni nem tudó néma; 4.ha a bíróság az ügy körülményeinél fogva czélszerűnek találja.”

⁷¹ FAYER i.m. 66., BALOGH (1091) i.m. 296-317.

⁷² A Bp. XX. fejezete szabályozta a fellebbviteli rendszert, rendelkezett a felfolyamodásról, fellebbezésről, semmisségi panaszról, perorvoslat a jogegység érdekében, kijavításról, és újrafelvételről.

⁷³ VÁMBÉRY (1901) i.m. 90-104., FAYER (1905) i.m. 29.

V. fejezet - Alapjogok érvényesülése a Bünvádi Perrendtartás alapelvein és részletszabályain keresztül

V/a. fejezet - A személyes szabadsághoz való jog és a büntetőeljárás jog kapcsolata:

Az alkotmányos szabadság egyik legfőbb követelménye a személyes szabadság, így fontosak azok a törvények, melyek az egyéni szabadság védőbástyáit képezve meghatározzák azon eseteket, és formákat melyek szerint valamely állampolgár szabadságától ideiglenesen, sőt élethosszig megfosztható. Ezen szabályokat pedig elsősorban bünvádi eljárás szabályai alkotják, ugyanis olyan intézkedéseket tartalmaznak, amelyeknek bárki az akaratán kívül is alárendelve van.

A személyes szabadság fontos biztosítékai a büntetőjogi alapelvek, úgy, mint a *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*, az ártatlanság védelme, és a védelemhez való jog elve.⁷⁴

Büntető hatalom azonban mindig végső eszköz, *ultima ratio*, amelyet használni csak takarékosan is ritkán kell, mindig a jogos cél eléréséhez szükséges mértéknek megfelelően.⁷⁵

Vitán felüli, hogy az államnak kétségbe nem vonható joga van ahhoz, hogy egyes polgárai személyes szabadságának jogkörébe nyúljon abból a célból, hogy a bűnös elnyerhesse méltó büntetését, illetve hogy a büntetőeljárás sikere biztosítva legyen, azonban az *ultima ratio* elve mentén ennek a korlátozásnak mindig szükségesnek és arányosnak kell lennie az elérni kívánt célhoz képest. Fontos garancia továbbá, hogy e szabadság jog korlátozásának esetei és módja törvénybe legyenek iktatva.⁷⁶

Természetesen a Bp. rendelkezései között is megtalálhatjuk azokat, amelyek a személyes szabadságot közvetlenül korlátozzák. Ide tartozik az előzetes letartóztatás, valamint a vizsgálati fogság intézménye, amelyet a Bp. 141-168. §§ szabályoznak.

Alapvetően érvényesül büntető eljárásjogunkban az az elv, hogy *senki szabadsága nem korlátozható addig, míg a bíróság a bűnösségét meg nem állapítja*.⁷⁷

A szabadságtól való megfosztásnak, illetve a szabadság korlátozásának különböző fokozatai és formái lehetnek. A legtipikusabb ezek közül a büntetés végrehajtási intézetben töltött büntetés, amit bíróság szab ki meghatározott eljárási szabályok szerint olyan cselekmény elkövetéséért, amit törvény előzetesen bűncselekménynek nyilvánított. Ennek legfontosabb

⁷⁴BALOGH ZSOLT- SOHIDA TAMÁS: i.m. 24.

⁷⁵EKMAYER ÁGOST: *A büntető hatalom tárgyáról*, Jogtudományi Közlöny 1868. 3. évf. 9. sz. 70.

⁷⁶VARGHA FERENC: *Az előzetes letartóztatás, s a személyes szabadság megsértése*, Jogtudományi Közlöny 1889. 24. évf. 30. sz. 237.

⁷⁷VÁMBÉRY RUSZTEM: *A bünvádi perrendtartás vázlat*, Budapest, Politzer, 1901. 47.

garanciája, hogy csak jogerős ítéletben lehet megállapítani. Ebben az esetben a szabadsághoz való jog korlátozása tehát kellően megalapozott lesz.⁷⁸

Azonban egy büntető eljárásban, még az ítélethozatalt megelőzően is szükséges lehet a büntető eljárás alá vont személy szabadságjogának korlátozása. Az előzetes letartóztatás olyan büntetőeljárási kényszerintézkedés, amely jogerős bírói ítélet nélkül vonja el a terhelt személyi szabadságát.⁷⁹ Tehát azon az elven, hogy senki szabadsága nem korlátozható addig, amíg bűnösségét a bíróság meg nem állapítja a Bp. rendelkezései célszerűségi okokból rést üt az említett két intézmény által. Ahhoz azonban, hogy ez ne legyen alkotmányellenes a jogalkotónak be kellett építenie a megfelelő garanciális elemeket a jogszabályba.

Az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság két célt szolgálhat, egyrészt, garanciát biztosít az ítélet végrehajtásában azáltal, hogy megakadályozza a terhelt esetleges elszökését, valamint biztosítja, hogy ne álljon fenn annak a veszélye, hogy az eljárást a terhelt távollétében ne lehessen lefolytatni.

A szabadsághoz való jog korlátozására általában háromféle ok mentén kerülhet sor:

1. a terhelt szabadságának korlátozása azért indokolt, mert vélelmezhető, hogy szabadlábon hagyása esetén, a bizonyítékok beszerzését gátolná, megakadályozná;
2. a büntetés végrehajtása elől nagy valószínűséggel elvonná magát, amely megakadályozná maga az eljárás lefolytatását is;⁸⁰
3. attól lehet tartani, hogy a bűncselekmény befejezését véghezviszi, vagy más bűncselekményt követne el, ha szabadlábon hagynák a terheltet.

Ezek az okok tehát elsősorban a közérdek, a közrend védelmét, az állam büntető hatalmának érvényesülését engedik minél jobban érvényre jutni.

Ennyiben azonban nem áll meg a jogalkotó, hogy kimondja ezen elvek érvényesülését a szabadsághoz való joggal szemben, hanem az egyes jogintézmények szabályozása során további garanciális elemeket állít fel. Ez egyébként azért különösen fontos, mert sokszor az előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság talán még érzékenyebben érinti egy polgár személyes szabadságát, hiszen a gyanúba vett személy állását, hivatását, családi- és társadalmi viszonyait sokszor erőszakkal, villámszerű módon változtatja meg, míg ezzel szemben a

⁷⁸SÁRI – SOMODY: i.m. 109-110.

Szabadságvesztés büntetést szabtak ki például a következő esetekben: Hbml. VII/2.b B 178/1915, VII/ 2.b B 2558/ 1914, VII/2.b. 3053/1914, VII/ 2.b B445/ 1916, VII/ 2.b 219/1917, VII/2.b B 1494/28/1921, VII/ 2.b BII 2192/7/1923. sz.

⁷⁹ÁDÁM ANTAL: i.m. 132.

⁸⁰ Az ítélőtábla peranyagát megvizsgálva, egyértelműen kitűnik, hogy bíróságok ezen okra alapozva vonták meg legtöbbször az egyének személyes szabadsághoz való jogát, így tettek pl. Hbml. VII/2.b 3053/1914, VII/ 2.b B 578/1915, VII/2.b 245/1916, VII/2.b B 1517/8/1921, VII/2.b BII. 1967/24/1921, VII/2.b BV. 1437/14/1920, VII/2.b. BV 1002/108/1920, VII/2.b. BV 883/35/1920 sz. ügyekben.

szabadságvesztés büntetés esetén egy adott személy kellően felkészülhet, számíthat rá, rendezheti addig viszonyait, és tartamát is pontosan előre ismeri.⁸¹

A Bp. rendelkezései csak árnyalatnyi különbséget tesznek az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság foganatosítása között.⁸²

Az előzetes letartóztatás ideiglenes jellegű eljárásjogi intézmény, amely meghatározott feltételek esetén és időtartamban csak a bűnösségnek jogerős bírói megállapítását megelőzően alkalmazható, okául szolgálhatnak a következő esetek:

- tettenérés;
- a terhelt az eljárás foganatosítása elől megszökött, vagy szökés, elrejtőzés veszélye forog fenn; állandó lakóhelye nincs, magát igazolni nem tudja, vagy az alkalmazandó büntetésnek az előrelátható nagysága miatt szökéstől tartani lehet;⁸³
- a bizonyítékok megsemmisítésének veszélye forog fenn; ezt nevezzük a collusio esetének, amely magába foglalja a bűntársakkal való összebeszélés, a tanúk, szakértők hamis vallomásra való rábírása, és a tett nyomainak megsemmisítése, megváltoztatása, elrejtése esetét;
- a terhelt nem magyar honos, és alaposan tartani kell attól, hogy a tárgyaláson nem fog megjelenni;
- alaposan tartani lehet attól, hogy szabadlábon hagyása esetén újabb bűncselekményt követ el, vagy ezt megkísérli, vagy a már megkezdett bűncselekmény befejezését kísérli meg.⁸⁴

Az előzetes letartóztatásnak tehát csakis ezen esetekben van helye, a törvény ezenfelül megkívánja, hogy, ezek okok már megtörtént tényként szerepeljenek, vagy ezek fennforgása biztosítva legyen. Így pl. szökés esetében csak akkor lesz foganatosítható, ha már megszökött a terhelt, vagy bizonyíték forog fenn arra nézve, hogy kísérletet tett.⁸⁵ A Bp. szabályaiból következik, hogy, ha a letartóztatásra nem az érintett okok egyike alapján kerül sor, úgy a

⁸¹ Kártalanítás az ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság és elítélés esetén, Jogtudományi Közlöny 1895. 30. évf. 34. sz. 265.

⁸² BAUMGARTEN IZIDOR: *Az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogságról*, Magyar Jogászegyleti Értekezések, VI. kötet, 1. füzet, Budapest, Franklin 1900. 56.

⁸³ Így pl. Hbml. VII/2.b. BV 697/9/ 1920, VII/2.b. BV 513/7/1920, VII/2.b / B 1237/13/1921, VII/2.b BII 1967/24/1921 sz. ügyekben.

⁸⁴ Az osztrák jog szintén ugyanezen okok alapján ismerte az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogságot, azonban volt kötelező esete, még pedig halál vagy tíz évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények esetében, azonban collusio esetén két hónapban állapította meg a maximumot. A német bír. perrendtartás is ezen okok alapján foganatosította, itt azonban nem volt minden esetben kötelező az indokolás.

⁸⁵ BALOGH – EDVI – VARGHA: i.m. 588.

Így történt Hbml. VII/2.b 2558/1914, VII/2.b B373/15/1915, VII/2.b B3866/21/1922, VII/2.b B5/20/1923, VII/2.b B1601/12/1923, VII/2.b B1990/10/1925. sz. ügyekben.

letartóztatás sem tekinthető törvényesnek, s így mint az a perjogi elvekkel ellentétben áll, a letartóztatott személyes szabadságát sérti.⁸⁶

Az ügyeket elemezve, azonban egyértelműen megállapítható, hogy egyrészt azokban az esetekben, ahol a bíróság előzetes letartóztatás foganatosítását rendelték el, azt arra hivatkozással tették, hogy, az elkövetett bűncselekményért kiszabható büntetés nagysága miatt lehet attól tartani, hogy az elkövető szökést kísérel meg. Különösen azokban az esetekben találta a Debreceni Ítéltábla helyesnek ezt az érvelést, ahol az elkövető munkájából kifolyólag nem volt helyhez kötve, illetve ha az elkövető az első világháború után, az elcsatolt területek határa mellett lakott, mert így még könnyebben ki tudta volna vonni magát az igazságszolgáltatás hatálya alól.⁸⁷ Látható tehát, hogy amíg a törvény magyarázata, és a jogalkotó szándéka megkívánta, hogy elsődlegesen szökésre hivatkozva az előzetes fogvatartás csak akkor legyen foganatosítható, ha bűncselekmény tényállási elemei fennforognak, és a szökés ténye, már megtörtént, vagy azt megkísérelték, ezt azonban kiterjeszti a fent említett nem teljesen objektív körülményekre is, így a bíróságok legtöbbször már a szökésre lehetőséget biztosító körülmények fennforgása esetén is elrendelték az előzetes letartóztatást. *E ponton tehát maga a törvény is, de főleg a gyakorlat egyértelműen az állami hatalom igazságszolgáltatási érdek érvényesülésének engedett, alárendelve annak az egyéni jogok szabadságát.*

A tettenkapás kivételével a vizsgálati fogság is ugyanezen esetekben foganatosítható,⁸⁸ így a két szakasz tulajdonképpen kiegészítője egymásnak, a kettő között különbség csakis azon az alapon tehető, hogy a vizsgálati fogság esetében a törvény megkívánja a nyomatékos gyanú fennforgását.⁸⁹ Vizsgálati fogság ugyanis az ellen foganatosítható, aki ellen a kihallgatása után is bűncselekmény nyomatékos gyanúja forog fenn.

A nyomatékos gyanú a bizonyítási tanhoz kapcsolódó kérdés; az egyszerű gyanú és a bizonyosság között több fokozatot különböztethetünk meg, ha ebben a rendszerben el akarjuk helyezni a nyomatékos gyanút, akkor az körülbelül középen helyezkedik el, több mint az egyszerű gyanú, de kevesebb, mint a jogi bizonyosság. Akkor beszélhetünk nyomatékosságról, ha minél közvetlenebbül mutat valamely tény egy másikra. Mivel magának a nyomozásnak az a célja, hogy összegyűjtse a bizonyítékokat, amelyek később a

⁸⁶VARGHA FERENC: *Az előzetes letartóztatás, s a személyes szabadság megsértése*, Jogtudományi Közlöny 1889. 24. évf. 30. sz. 239.

⁸⁷ Erre hivatkozva foganatosították pl. Hbml. VII/2.b B 1437/14/1920, VII/2.b B 1071/19/1920, VII/2.b B 951/6/1920, VII/2.b BV. 697/9/1920, VII/2.b BV 513/7/1920, VII/2.b BI 580/17/1922. sz. ügyekben.

⁸⁸ Vizsgálati fogságot rendeltek el pl. Hbml. VII/2.b 178/1915, VII/2.b 3053/ 1914, VII/ 2.b B 373/15/ 1915, VII/2.b BV 1416/ 33/1920, VII/2.b B 1437/14/1920, VII/2.b 2480/54/1921, VII/2.b BII. 1413/28/1923. VII/ 2.b BI 551/49/1924. sz. ügyekben.

⁸⁹BALOGH – EDVI – VARGHA: i.m. 590.

vád alapját képezik, ez arra mutat, hogy igazából az egyszerű gyanú alapján is megindítható maga a nyomozás, a nyomatékos gyanúnak tehát igazából ott lesz jelentősége, hogy a vizsgálati fogság csak ez alapján rendelhető el.⁹⁰

A vizsgálati fogság szabályozása egyébként törvény előkészítése során az egyes javaslatokban különbözőképp jelent meg, a Csemegi-féle javaslat a bűncselekményeket felosztotta, a szerint, hogy azok a legsúlyosabb vagy a közép súlyosságú kategóriába tartoznak. Az első esetben a vád súlyossága alapján, és ha fennállt a szökés vagy összejátszás veszélye, akkor kötelező lett volna elrendelni a vizsgálati fogságot, míg a közép súlyosságú bűncselekmények esetén, ha fennállt az előbb említett valamelyik materiális indok is, akkor a bíró mérlegelésére volt bízva a fogság elrendelése.

A Fabinyi-féle javaslatban ezzel szemben mindkét esetkörben a bíró mérlegelésére volt bízva a vizsgálati fogság, azzal a megkötéssel, hogy halálbüntetéssel, vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény gyanúja esetén a vádtanácsnak kellett volna döntenie.⁹¹

Az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság foganatosítására jogosult a vizsgálóbíró, a vádtanács, vagy az ítéldbíró, ha pedig ez kétséssel vagy veszéllyel járna, akkor a járásbíró és a rendőrség is. Garanciális elem, hogy mindig írásba kell foglalni, pontosan meghatározott személy ellen kell szólnia, és mindig fel kell tüntetni, hogy milyen bűncselekmény miatt, és mely okok alapján került sor a kibocsátására.⁹²

A törvény pontosan meghatározza a kényszerintézkedések időtartamát is, amely az előzetes letartóztatás esetében, főszabály szerint a nyomozás befejezéséig, de legfeljebb 15 napig tarthat, amit a vádtanács a királyi ügyész indítványára 15 nappal meghosszabbíthat.⁹³ Ez pedig a gyakorlatban a következőképpen alakul: a rendőri hatóság által elrendelt előzetes letartóztatás a kihallgatástól számított 48 óráig tarthat, a járásbíró által eszközölt letartóztatás a vizsgálóbíró, illetve a vádtanács intézkedéséig. A vizsgálóbíró által elrendelt letartóztatás 15 napig, amit a vádtanács 15 nappal meghosszabbíthat, a nyomozás alapján beadott vádirat szerint letartóztatást a vádtanács illetve a törvényszék a főtárgyalásig fenntarthatja, főtárgyaláson hozott ítéletben pedig, annak további fönntartását rendelheti el a

⁹⁰ BALOGH- EDVI- VARGHA: i.m. 8.

⁹¹ FAYER LÁSZLÓ: *A magyar bünvádi eljárás mai érvényben*, Budapest, Franklin, 1887. 155-165.

⁹² Ezen formai követelményeknek megfelelő végzést hozott az alsó fokú bíróság a következő ügyekben: Hbml. VII/2.b 141/1/1915, VII/2.b B 2699/1914, VII/2.b 1706/1914, VII/2.b 1437/14/1920, VII/2.b B 1071/19/1920, VII/2.b B 951/6/1920, VII/2.b BV. 697/9/1920, VII/2.b BV 513/7/1920, VII/2.b BI 580/17/1922. sz.

⁹³ BALÁS P. ELEMÉR: *Az előzetes letartóztatás tartamának kérdéséhez*, Jogtudományi Közlöny 1912. 47. évf. 31. sz. 271-272.

bíróság, így az végeredményben a jogerős ítélet meghozataláig is eltarthat.⁹⁴ A vizsgálati fogság tartama főszabály szerint három hónapig tarthat, azonban egy hónappal meghosszabbítható.⁹⁵

Ezen szabályozás tükrében pedig észlelhető, hogy a nagy bírósági ügyteher a személyes szabadság rovására mehet, ugyanis az érdemben való kihallgatásra, a bírósági eljárás megejtése hetekig, vagy akár hónapokig is tolódhat, ami pedig akadályozza az esetleges szabadlábra helyezési kérelem előterjesztését, így előmozdítja a letartóztatás meghosszabbodását, holott a Bp. szabályai szerint a lehető legrövidebb ideig kellene tartania.⁹⁶

A gyakorlatban pedig a következőképp nézett ki; míg az első világháború előtt, jóval kevesebb ügy került az Ítéletábra elé, és ezekben az esetekben is az elrendelt előzetes letartóztatás, vagy vizsgálati fogság, a legtöbb esetben csak pár napig, hétig tartott, és még az első fokú eljárás során kérelemre szabadlábra helyezték a vádlottakat, így az Ítéletábra előtti ügyekben az esetek többségében már szabadlábon védekezhettek.⁹⁷ Ha pedig a több fokú tárgyalás során a vádlott végig előzetes letartóztatás hatálya alatt állt, - legtöbbször az elkövetett bűncselekmény súlyából kifolyólag fordult elő, különösen a szándékos emberölés esetében⁹⁸ - akkor is, az nem tartott tovább, 2-3 hónapnál, ugyanis az ügyeket nagyon gyorsan, kevés időbeli különbséggel tárgyalták az egyes bíróságok. Ezzel szemben azonban a háborút követő években a megnövekedett kriminalitásból adódóan a bíróságoknak sokkal több ügyet kellett tárgyalniuk, az eljárások elhúzódtak, és ezt nagyon szépen tükrözi az előzetes fogvatartás, vagy vizsgálati fogság tartamának alakulása is, itt ugyanis már nem volt ritka, hogy az ítéletben kiszabott büntetésbe akár 6-7 hónapnyi előzetes letartóztatásban letöltött időt számítottak bele, és nyilvánították letöltöttnek.⁹⁹

A Bp. egyébként sem tartalmazott az előzetes letartóztatás időtartamának végpontjára határozott időpontot, nem mondta meg, hogy mennyi lehet a maximum időtartama, így lényegében, ameddig a tárgyalás húzódtott, addig a gyanúsított fogvatartása is tartott, így a

⁹⁴ BALOGH – EDVI – VARGHA: i.m. 622.

⁹⁵ FAYER LÁSZLÓ: *A magyar bűnvádi perrendtartás vezérfonala*, Budapest, Franklin Társulat, 1905. 257- 283.

⁹⁶ *A vizsgálatok hosszadalmassága és az előzetes letartóztatás hosszú tartama*, Jogtudományi Közlöny, 1909. 44. évf. 11. sz. 93-94.

⁹⁷ Így pl. Hbml. VII/2.b B 441/7/1915., VII/ 2.b B582/5/1915., VII/2.b 437/22/1915., VII/2.b B266/1915., VII/2.b 2139/1913., VII/2.b 2421/1914., VII/2.b 742/5/1916., VII/2.b 436/12/1917. sz. ügyekben.

⁹⁸ Így pl. Hbml VII/2.b B373/15/1915, VII/2.b B178/1915., VII/2.b 3053/1914, VII/2.b B2558/1914., VII/2.b. B 578/1915, VII/2.b B266/ 1915., VII/2.b 378/8/1917 sz. ügyekben.

⁹⁹ Így pl. Hbml VII/2.b B1589/13/1921, VII/2.b BII 1967/24/1921, VII/2.b BV 1416/33/1920., VII/2.b BIV 673/30/1920, VII/2.b BV 434/16/1921, VII/2.b 1078/34/1921., VII/2.b B1237/13/1921, VII/2.b.BII 2480/54/1921., VII/2.b BI 860/17/1922., VII/2.b B 177/11/1923., VII/2.b BII 703/34/1923., VII/2.b BI 1560/25/1923, VII/2.b BII 1387/26/1923., VII/2.b BII 1341/43/1923., VII/2.b BI 2670/19/1924. sz. ügyekben.

terhelt akár hónapokig úgy volt megfosztva a személyes szabadságához való jogától, hogy nem tudhatta annak végpontját, szemben a jogerősen kiszabott szabadságvesztéssel.

Ezért az előzetes letartóztatás során további garanciális szabályok is érvényesültek; az elrendelésük ellen felfolyamodásnak¹⁰⁰ volt helye, amelyről a vádtanács két napon belül köteles dönten. Kimondja a törvény, hogy meg kell szüntetni az előzetes letartóztatást és a vizsgálati fogságot is, ha azok elrendelésének oka többé már nem áll fenn. A törvény a foganatosításukra is kedvező szabályokat rendel el, ugyanis előírja, hogy annak a lehető legnagyobb kímélettel kell történnie. Bár elvileg az előzetesen letartóztatott az elítélttel kerülne hasonló körülmények közé, de mivel még sincs ugyanolyan helyzetben, az előzetesen letartóztatottal szemben érvényesül az ártatlanság vétele, így lehetőleg biztosítani kell, hogy elkülönítve helyezték el, vagy ha erre nincs lehetőség, akkor olyan környezetben, ami nem gyakorol rá további hátrányos hatásokat. Enged a törvény olyan kedvezményeket, hogy az előzetesen letartóztatott saját költségein beszerezhesse, amit szükségletei megkívánnak, illetve ezek mellett helyesen megengedhető volt a lakásban való fogva tartás is, ha a fogva tartás célja így is elérhető volt. Látható, hogy lényegesen kedvezőbb helyzetet próbál teremteni a jogalkotó, a kérdés csak az, hogy vajon-e kedvezmények mennyire tudták kompenzálni egy elhúzódozó vizsgálati fogság, előzetes letartóztatás hátrányait? Ennek főleg akkor van nagy jelentősége, ha valakit ártatlanul helyeztek kényszerintézkedés alá, tehát jogtalanul fosztották meg a személyes szabadsághoz való jogától. Ezért az államnak kötelezettsége kártalanítani azokat, akiknek személyes szabadságát jogtalanul korlátozták.¹⁰¹ A jogtalan korlátozás tényét mindenképp jogerős ítéletnek kell alátámasztania, csak azokban az esetekben kerül sor rá, ha a bíróság felmentő ítéletet hoz, tehát megállapítja, hogy nem történt bűncselekmény elkövetése, vagy nem az eljárás alá vont személy követte el az adott bűncselekményt, de az olyan esetekben, ahol csak bizonyítottság híján menti fel a vádlottat az állami kártalanítás nem jár.¹⁰² Fontos még, hogy e mellett az állam valamilyen szinten a bűnösöket is kompenzálja, ugyanis az előzetes letartóztatás időtartama beleszámít a

¹⁰⁰ Felfolyamodást terjesztettek elő például: Hbml. VII/2.b 1531/6/1921., VII/2.b B 1890/17/1921., VII/2.b B 1071/19/1920., VII/2.b B951/6/1920., VII/2.b B 697/9/1920. sz. ügyekben.

¹⁰¹ DOLESCHALL ALFRÉD: *A Bünvádi perrendtartás XXXI. fejezetének kritikai ismertetése*, in Magyar Jogászegyleti Értekezések, XX. kötet. 6. füzet, Budapest Franklin, 1900. 131-164.

Előzetes fogvatartást rendeltek el, de végül felmentették a gyanúsítottat a következő esetekben: Hbml. VII/2.b B83/13/1915., VII/2.b B582/5/1915., VII/2.b B441/7/1915., VII/2.b BII 647/6/1923., VII/2.b 1253/16/1923. sz.

¹⁰² FAYER LÁSZLÓ: *A bünvádi perrendtartás előkészítő szakaszának jellemző része*, Magyar Jogászegyleti értekezések Budapest, Franklin társulat, 107-108.

Így történt pl. Hbml. VII/2.b B83/13/1915., VII/2.b B582/5/1915., VII/2.b B441/7/1915., VII/2.b BII 647/6/1923., VII/2.b B 1253/16/1923. sz. ügyekben.

szabadságvesztés büntetés időtartamába.¹⁰³ Azonban a fogházi őrizetben töltött idő beszámítása a fogházbüntetés időtartamába mellőzendő a Kúria 1914. november 14. 7230 B. sz. döntése szerint, ugyanis a két intézkedésnek teljesen más a célja és előfeltétele, ugyanis az előzetes őrizet elsősorban óvó, védő intézkedés, amely az előzetes letartóztatás feltételeinek fennállta nélkül is elrendelhető,¹⁰⁴ az őrizetbe vétel az előzetes letartóztatás céljain túlmenően a büntetőeljárás rendjének fenntartására és az eljárási cselekményeket zavaró körülmények kiküszöbölése végett is alkalmazható.¹⁰⁵

A vizsgálati fogság külön-külön volt szabályozva a törvényszék és a járásbíróság előtti eljárás esetében, a járásbíróság előtti eljárásban ugyanis a törvényhozó a vizsgálati fogságot kiküszöböli, és az előzetes letartóztatás a szökés megkísérlésének esetére szorítja.

Ennek oka azzal magyarázható, hogy ha a bűncselekmény csekély súlyú, tehát járásbíróság előtt tárgyalandó, akkor a vizsgálati fogságban rejlő előzetes büntetést az állam nem kívánja érvényesíteni, mivel ezekbe az esetekben a jogrend csak olyan kis mértékben sérül, hogy valószínűleg tartózkodnak attól, hogy netán ártatlan embereket jogtalanul fogszon meg a személyes szabadságától, mint egyik legfontosabb alapjogától.

A probléma itt csak abban rejlik, hogy nagyon sok csekély, a jogrendet kevésbé sértő ügy kerül tárgyalásra a törvényszék előtt, azonban a törvényszék előtt ezekre az ügyekre nézve nincs külön szabályozva a vizsgálati fogság, és előzetes letartóztatás elrendelése. Pedig e külön kategória meghatározása különösen indokolt lehetne, ugyanis ezekben az esetekben a terheltnek a vizsgálati fogság kérdésénél egyenesen hátrányára válik az, amit a törvény eredetileg nagyobb garanciaként kívánt felállítani. Tehát, hogy a csekély súlyú bűncselekmény esetében is a törvényszék, mint nagyobb garanciát nyújtó, gondosabban ítélkező fórum járjon el, azonban míg ezen esetek többségében a járásbíróság előtt szabadlábon védekezhette, addig a törvényszék előtt nagyobb eséllyel fosztják meg személyes szabadságától.¹⁰⁶

Ez különösen problémát jelentett a korszak sajátosságaiból adódóan, ugyanis az általam megvizsgált eseteke nagyon szépen mutatják, hogy az első világháborút megelőző években nagyon kevés esetben találtam példát a vizsgálati fogság, és előzetes letartóztatás

¹⁰³Kártalanítás az ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság és elítélés esetén, Jogtudományi Közlöny 1895. 30. évf. 34. sz. 266.

Ez minden esetben megtörtént, többek között: Hbml. VII/2.b B178/1915, VII/2.b 3053/1914, VII/2.b B578/1915, VII/2.b B266/1915, VII/2.b 412/12/1917, VII/2.b B1860/17/1922, VII/2.b BII249/16/1925 stb. sz. ügyekben.

¹⁰⁴EÖRDÖGH ÁRPÁD: *Beszámítható-e a fogházi őrizetben töltött idő a fogházbüntetésbe*, Jogtudományi Közlöny, 1915. 50. évf. 21. sz. 260-261.

¹⁰⁵ÁDÁM ANTAL: i.m. 134.

¹⁰⁶NAGY LÁSZLÓ: *Vizsgálati fogság a csekélyebb súlyú törvényszéki bűnügyekben*, Jogtudományi Közlöny 1890. 25. évf. 33. sz. 257-259.

elrendelésére, csak a különösen súlyos bűncselekmények esetében, tehát elsősorban a szándékos emberölés, és a gyilkosság eseteinél¹⁰⁷ volt gyakori. Ezt tulajdonítom annak is, hogy ekkor még a csekélyebb jelentőségű ügyek ténylegesen a járásbírószágon indultak, és az Ítéletkönyv elé csak ritkán kerültek. A háborút követő években, azonban jól látszik, hogy az értékelkedésnek köszönhetően nagyon sok csekély ügy indul a törvényszék előtt, így az Ítéletkönyv elé kerülő ügyek száma is jelentősen megnövekedett, és az előzetes letartóztatás, valamint a vizsgálati fogságot is számos esetben elrendelték. Ezekben az években már általános, hogy csekély súlyú lopás, vagy sikkasztás, adócsalás esetében is megfosztották a terheltet a személyes szabadságától.¹⁰⁸

A személyes szabadsághoz való jog szoros összefüggésben áll továbbá az ártatlanság vélelmével is. Ennek a bűnvádi alapelvnek lényegében érvényesülnie kell az egész eljárás során, valamint meghatározza magát az eljárást is.

A büntető eljárás célja, hogy csak a valódi bűnös, a bűnösségének fokozatához képest bűnhődjék, és ezt a célt minél jobban meg kell közelíteni. Ebből következik, hogy senki nem tekinthető bűnösnek addig, amíg bűnösségét jogerős ítélet ki nem mondja, bűnösségét meg nem állapította.¹⁰⁹ A büntető eljárásban érvényesül a felek egyenlőségének elve, így a vádlott érdekeit, is figyelembe kell venni, a vádnak fel kell kutatnia a mentő, illetve az enyhítő körülményeket is, ugyanis nagyon fontos, hogy ártatlanul senki ne bűnhődjön, illetve a kelleténél súlyosabb büntetés ne kerüljön kiszabásra, ugyanis ez veszélyeztetné az állampolgárok államba vetett bizalmát.

A vádlott védelmének tehát az egész eljárásban érvényesülnie kell, mert ugyanis elvileg egyenlő felek állnak egymással szemben, de a vád mégiscsak közhatalommal bír, a jogban járatlan vádlott a hatalommal rendelkező államnak és annak a jogi ismeretek fegyverével felruházott közegeivel áll szemben,¹¹⁰ ennek ellensúlyozásában játszik tehát mindenképp jelentős szerepet az ártatlanság vélelme.

Magát az ártatlanság vélelmét, mint alapelvet a Bp. még nem nevesítette, azonban levezethető abból a rendelkezéséből, melyben előírja, hogy *a terhelt ellen folyó eljárást meg kell*

¹⁰⁷ Így pl. Hbml VII/2.b B373/15/1915, VII/2.b B178/1915., VII/2.b 3053/1914, VII/2.b B2558/1914., VII/2.b B 578/1915, VII/2.b B266/ 1915., VII/2.b 378/8/1917 sz. ügyekben.

¹⁰⁸ Így pl. Hbml. VII/2.b B1817/8/1921, VII/2.b B883/35/1920. VII/2.b B1967/24/1921, VII/2.b B579/20/1922, VII/2.b B1175/111/1923, VII/2.b B551/49/1924, VII/2.b B3059/15/1924 sz. ügyekben.

¹⁰⁹ ZILAHY LÁSZLÓ: *A vizsgálati fogság alkalmazása*, Jogtudományi Közlöny 1913. 48. évf. 45. sz. 391-393.

¹¹⁰ *A kassai ügyvédi egyelt emlékirata a képviselőházhoz: a bűnvádi eljárásrend az esküdtzéki intézmény alapján leendő szabályozása tárgyában*, Jogtudományi Közlöny 1872. 7. évf. 12. sz. 81-82.

*szüntetni, ha a felhozott bizonyítékok nem elegendőek arra, hogy bizonyítsák, hogy a szóban forgó bűncselekményt a terhelt követte el.*¹¹¹

A büntető eljárás valamely személy bűnösségét vizsgálja, tehát fontos, hogy ez a személy milyen pozíciót foglal el az eljárás során. Ezt a pozíciót jogok és kötelezettségek jellemzik. Mivel érvényesül az az elv, hogy a büntető eljárásba bevont személy bűnösségét a vádnak kell bizonyítania, így érvényesülnie kell annak az elvnek is, hogy mind addig, amíg ez nem történik meg, addig a terhelt ártatlannak tekintendő. Ez biztosítja az igazság megtalálását, mert arra ösztönzi az eljáró szerveket, hogy bizonyítsák a bűnösséget.¹¹²

Felmerül a kérdés, hogy mégis milyen legyen ezen elv tartalma; csak az eljáró személyek szubjektív véleményeként, vagy a terhelt számára kedvező objektív jogi helyzetként jelenjen meg?

Fontos leszögeznünk, hogy az ártatlanság véelme objektív helyzet, amelynek jogi természete van, amíg nem bizonyul be a vádlott bűnössége ártatlannak kell őt tekinteni. Tehát nem csak egy szubjektív vélemény, sőt, igazából nem kívánja, hogy az, aki vádol, ártatlannak tekintse azt, akit vádol. Azt kívánja, hogy a vádló bizonyítsa a vádat. Ez pedig azzal a következményekkel jár, hogy fel lehet menteni a terheltet, ha bűnössége kétségtelen bizonyítást nem nyer. A bűnösség bizonyítása pedig a vádlót terheli, a vádlott nem köteles bizonyítani ártatlanságát.

Az ártatlanság véelme az igazságszolgáltató szervek számára irányvonal, amely meghatározza a tevékenységük módját; azt a szervet köti, amelyiknek döntése alatt áll az ügye, így a bírósági szakaszban az ügyészt nem, de a bíróságot köti egészen az ítélelethozatalig, ez azért nem hátrányos a terheltre nézve, mert az ügyész itt már nem döntést hozó szerv.

Az ártatlanság véelme szempontjából büntető eljárásban kritikus pillanatok különösen a terheltté nyilvánítás, vádirat kibocsátás, ennek elfogadása a bíróság részéről, egyes kényszerítő intézkedések, mint az előzetes letartóztatás.¹¹³

Felmerül a kérdés, hogy vajon az ártatlanság véelmét nem csorbítja-e az általam már elemzett előzetes letartóztatás intézménye? Ugyanis olyan személyt fosztanak meg a szabadságától, akit elvileg ártatlannak kéne tekinteniük.

Meglátásom szerint ez az összeütközés úgy oldható fel, hogy mint ahogy már említettem, az ártatlanság véelmének lényegét, nem a bírák szubjektív meggyőződése adja meg, hanem pont

¹¹¹ Így felmentő ítéletet hoztak pl. Hbml. VII/ 2.b B83/13/1915, VII/2.b B49/26/1915, VII/2.b 134/9/1916, VII/2.b 1531/6/1921, VII/2.b B 479/10/1922, VII/2.b B434/8/1922, VII/2.b B3188/16/1924. sz. ügyekben.

¹¹² BALOGH i.m. 231.

¹¹³ HORVÁTH TIBOR: *Az ártatlanság véelme a büntetőperben*, Jogtudományi Közlöny 1951. 6. évf. 8. sz. 466-472.

az, hogy az eljáró szerveknek kell bizonyítaniuk egy vádlott bűnösségét. Valamely embert csak akkor vonnak büntetőjogi felelősségre, ha rendelkezésre állnak a bűnösséget bizonyító alapos bizonyítékok, vizsgáló bíró akkor jár el, ha a bizonyítékok alapján joggal tekinti bűnösnek a vádlottat, ez azonban csak a saját szubjektív meggyőződése, ami egyébként nem is feltétele a vádiratok elfogadásának, a kényszerintézkedések elrendelésének, elég, ha a vádirat kellően megalapozott.

A bizonyítás véghezvitele pedig bizonyos esetekben megkívánja egy személy személyes szabadságának korlátozását, a törvényi előírások betartása mellett. Az is fontos, hogy az ártatlanság vélelme egy megdönthető vélelem, valamint a vádirat még nem is rendelkezik a jogerő hatásával, tehát az eljárás folyamán továbbra is érvényesül az ártatlanság vélelme.¹¹⁴

Így véleményem szerint az előzetes letartóztatás intézménye önmagában nem korlátozza a terhelt ártatlanságának vélelméhez való jogát, annak elrendelése csupán az igazságszolgáltatás érvényességéhez fűződő érdek, melynek bizonyos esetekben célszerűbb teret engedni, továbbá a jogalkotó a törvényben megfelelő garanciális elemekkel biztosítja a megkülönböztetést a jogerős ítélettel elrendelt büntetésvégrehajtástól.

A személyes szabadsághoz való jog érvényesülésével kapcsolatban tehát elmondható, hogy a jogalkotónak mérlegelnie kellett, hogy az állam igazságszolgáltatási jogának érvényesüléséhez fűződő érdeket, vagy az állampolgárok személyes szabadságához fűződő érdekét tartja előbbre valónak a büntetőeljárás során. Meglátásom szerint, az előzetes letartóztatás, és vizsgálati fogság szabályozásával elsősorban célszerűségi okokból mindenképpen ez előbbinek enged teret, azonban teljesen jogosan, ugyanis a személyes szabadsághoz való jog nem korlátozhatatlan alapjog, másrészt olyan garanciális elemeket építettek a törvénybe, amelyek szerint erre viszonylag ritkán, tényleg a szükségnek megfelelően került volna sor. Ugyanis egy államban nagyon fontos az igazságszolgáltatási rendszer megfelelő, eredményes működése, nem csak a generális prevenció céljából, hanem az állampolgároknak az államhatalom működésébe vetett bizalmát is növeli. Ebből adódóan, arra a következtetésre jutottam, hogy a Bp. szabályozási rendszere a személyes szabadság érvényesülésének megfelelő keretet biztosít.

A gyakorlatban való érvényesülésével szemben azonban már fogalmazhatunk meg kritikákat, ezt azonban főleg a korszak sajátosságaiból adódó okoknak tulajdonítottam be. Ugyanis, mint ahogy azt már több részletszabály elemzésénél is megemlítettem, a háborút megelőző

¹¹⁴KIRÁLY TIBOR: *Az ártatlanság vélelme*, Jogtudományi Közlöny, 1958. 13. évf. 7. sz. 277-289.

években az előzetes letartóztatás elrendelésére csak kevés esetben került sor, és az időtartama sem volt kirívó hosszúságú. Addig a háborút követő években a megnövekedett kriminalitásból, és az általános értékelkedésből adódóan, már jóval több esetben került sor a személyes szabadsághoz való jog korlátozására. Ebből a mennyiségi növekedésből adódóan, és a hatalmas ügyteher miatt, az ügyek meglehetősen elhúzódtak, a terhelt tehát nagyon sokáig, akár több hónapig is szabadságelvonó intézkedés hatálya alatt állt,¹¹⁵ holott a törvény főszabály szerint pár napos időtartamot írt elő, de mindenképpen a lehető legrövidebb tartamot helyezte előtérbe. A gyakorlatban tehát itt már jóval inkább a büntető igazságszolgáltatás működéséhez fűződő érdek dominált, a terheltek személyes szabadságához fűződő joga nagyobb mértékben került korlátozásra, azonban hangsúlyozandó, hogy még ez is teljesen jogszerűen történt. Ugyanis a törvényi előírásokat betartották, a törvény a szabadság elvonás tartamára ezen a ponton nem határozott meg maximumot, így az mindenképpen a bírósági gyakorlatra volt bízva. Azt, hogy az ügyek túlnyomó többségében az előzetes fogvatartás kifejezetten nem objektív körülmények miatt, hanem a büntetés várható nagyságára nézve tartották indokoltnak,¹¹⁶ szintén a törvényben meghatározott okok között találjuk.

Így bár az előzetes letartóztatások tartalma talán tűri a vitát, de a személyes szabadsághoz való jog teljes elnyomásáról semmiképp sem beszélhetünk, ugyanis a jogalkotó megfelelő garanciális elemekkel ellensúlyozta a büntető igazságszolgáltatás érvényesüléséhez fűződő érdek előtérbe kerülését, így pl. – ami az ítéletekből a legszemléletesebben kitűnik – hogy az előzetes szabadságelvonás tartamát a kiszabott büntetésbe mindig beleszámolták.¹¹⁷

V/b. - A tulajdon sérthetlenségéhez való jog és a büntetőeljárásjog kapcsolata:

A tulajdon sérthetlenségéhez való jogot, mint alkotmányos alapjogot, többféle szempontból megközelíthetjük. Egyrészt Locke tanai szerint, tekinthetünk rá úgy, mint természetes alapjogunkra, mely már a természeti állapotban megillette az egyes embereket, és az államhatalom létrejöttére pontosan amiatt volt szükség, hogy kölcsönösen megvédje az

¹¹⁵ Így pl. Hbml.VII/2.b B1589/13/1921, VII/2.b BII 1967/24/1921, VII/2.b BV 1416/33/1920., VII/2.b BIV 673/30/1920, VII/2.b BV 434/16/1921, VII/2.b 1078/34/1921., VII/2.b B1237/13/1921, VII/2.b.BII 2480/54/1921., VII/2.b BI 860/17/1922., VII/2.b B 177/11/1923., VII/2.b BII 703/34/1923., VII/2.b BI 1560/25/1923, VII/2.b BII 1387/26/1923., VII/2.b BII 1341/43/1923., VII/2.b BI 2670/19/1924. sz. ügyekben.

¹¹⁶ A kiszabott büntetések nagysága egyébként ekkor a vagyon elleni bűncselekmények körében kifejezetten alacsony volt, mégis sok előzetes letartóztatást rendeltek el, azonban ennek oka szintén a korszak sajátosságaiból adódó körülményekre vezethető vissza.

¹¹⁷ Többek között: Hbml. VII/ 2.b B1237/13/1921, VII/2.b B2480/54/1921, VII/2.b BI 431/8/1922, VII/2.b B1119/53/1922, VII/2.b B3051/108/1924 sz. ügyekben.

emberek életét, szabadságát, vagyonát. Láthatjuk, hogy Locke tulajdonképpen tulajdonsérthetetlenségéhez való jogot a személyes szabadsághoz való joggal egyenrangú jogként kezeli, tulajdonképpen, a tulajdon fogalma alá vonja a vagyon mellett az életet és a szabadságot is.¹¹⁸ Ezzel szemben azonban a későbbiekben az a felfogás vált széles körben elfogadottabbá, hogy a tulajdon nem természet adta, magától értetődő jog, jogi értelemben ugyanis csak akkor beszélhetünk tulajdonjogról, ha a jogalkotó a különböző javakat meghatározott tartalommal az egyénekhez rendeli. E mellett maga a jogalkotó határozza meg azokat az eseteket is, amikor közérdekből, vagy a büntető eljárás eredményessége érdekében a tulajdon szentségéhez való jog korlátozható lehet.¹¹⁹ Ennek eseteit az alapjog általános ismertetése körében már kifejtettem. A dolgozat témájához igazodóan ezen alapjogunkat a büntetőeljárásjogi intézkedések közül a lefoglalással, házkutatással, és személymotozással lehet párhuzamba állítani.

Fontos látnunk, hogy mindhárom kényszerintézkedés esetében a személyes szabadsághoz hasonlóan itt is az alkotmányos alapjog áll szemben a büntető eljárás eredményes lefolytatásához fűződő érdekekkel- különösen a bizonyítékok összegyűjtése és megőrzésének céljából. Így a kettő közül a jogalkotó valamelyik irányában engedni kénytelen, és azt ebben az esetben is a tulajdonhoz fűződő jog sérelmére teszi. Azonban azt teljesen nem üresítheti ki, így meg kell találni a középutat, tehát ésszerű arányosságnak kell fennállnia a felhasznált eszközök, és az elérni kívánt cél között, ennek érdekében tehát megfelelő garanciális elemeket kell beépítenie.¹²⁰

A Csemegi-kódex egyes tényállásai által¹²¹ védi a személyek tulajdonhoz való jogát, azok sérthetetlenségét, azonban ezek az előírások elsősorban a magánszemélye részéről jövő jogtalan támadásokkal szemben érvényesülnek. Ugyan ez sem jelent kizárólagos védelmet, ugyanis jogos védelem estében, végszükségben cselekvő egyéneknél kizárja a büntethetőséget. Az államot ezen túlmenően megilleti az a jog, hogy ezen alapjogunkat korlátozza büntetési jogának érvényesítése érdekében.

A lefoglalás, házkutatás és személymotozás kényszerintézkedések mind alkalmasak a bizonyító tárgy – esetleg maga az elkövető – felkutatására és biztosítására. Így ezen

¹¹⁸ JOHN LOCKE: *Értekezés a polgári kormányzat igazi eredetéről, hatásköréről, és céljáról*, Budapest, Gondolat, 1986. 126.

¹¹⁹ HALMI GÁBOR – TÓTH GÁBOR ATTILA: *Emberi jogok*, Osiris kiadó, Budapest, 2008. 639-641.; SZIGETI PÉTER: *Emberi jogunk-e a tulajdonjog? – némely probléma vázlata*, Állam és Jogtudomány L. évf. 2009. 3. sz. 402.

¹²⁰ HOLLÁN MIKLÓS: *A tulajdon alapjogi védelme és az elkobzás (vagyonelkobzás) a strasbourgi gyakorlatban*, Rendészeti Szemle, 2009. 52. évf. 9. sz. 73.

¹²¹ 1878. évi V. törvénycikk X. fejezet, XXIII-XXV. fejezet

intézkedések a szabadságot elvonó intézkedésekkel nem csak magának az eljárás lefolytatásának a feltételeit biztosítják, hanem a bizonyítás során is fontos szerepük lehet.

A legfontosabb garancia, hogy e kényszerintézkedéseket törvénynek kell előírnia, meg kell határozni, hogy mely esetekben kerülhet rá sor, és a fogatosítást is törvényben kell szabályozni.¹²² Ennek megfelelően a Bp. 169. §-ában előírja, hogy *„Azokat a tárgyakat, melyek a büntető törvények szerint elkobzandók, vagy a bünvádi eljárásban bizonyításra felhasználhatók, le kell foglalni és birói őrizet alá venni vagy megőrzésüket másképpen biztosítani.”*¹²³

A terhelt ugyanis a legtöbb esetben önként nem hajlandó a hatóság részére átadni az adott bizonyítékul szolgáló eszközöket, vagy még rosszabb esetben ezek elrejtésére, megsemmisítésére törekszik. Látható, hogy a törvény a lefoglalható dolgokat két csoportja osztja, egyrészt le lehet foglalni azt, ami elkobozható,¹²⁴ másrészt pedig azokat a dolgokat, melyek bizonyítékként felhasználhatóak.¹²⁵

Fontos garanciális előírás volt, hogy a lefoglalást – és a házkutatást, személymotozást is - mindig csak és kizárólagosan a vizsgálóbíró, vagy sürgős esetekben járásbíró esetleg a rendőri hatóság írásbeli határozatával lehetett érvényesíteni. A lefoglalás elrendelése az állampolgárokra nézve kötelezettséget keletkeztet, tehát kötelesek voltak a hatóság részére kiadni a lefoglalás alá eső dolgot, ha elmulasztaná, és házkutatással sem lehetett az adott dolgot megszerezni, akkor kényszerintézkedéseket lehetett fogatosítani ellene. Első körben ez pénzbüntetés jelentett, azonban ha a terhelt ezt nem fizette meg, akkor elzárásra változtatták át. E mellett lehetőség volt még letartóztatásra is, kihágás esetén ennek a maximuma hat hét volt, büntett/vétség esetében pedig hat hónap. A szabadságelvonást azonban nyomban meg kellett szüntetni, ha a terhelt a lefoglalás hatálya alatt álló dolgot kiadta, ugyanakkor a pénzbüntetés továbbra is fennmaradt. Ez ugyanúgy terhelhette olyan harmadik személyeket is, akik alapvetően nem alanyai az eljárásnak, viszont a tanúzás kötelezettsége alól mentes személyekkel szemben e kényszerintézkedéseket nem lehetett alkalmazni.¹²⁶ Bár megjegyezném, hogy e személyi körrel szemben a házkutatás és a személymotozás ugyanúgy fogatosítható, így lényegében kényszer útján mégis történhet elkobozás.

¹²²BALOGH: i.m. 227.

¹²³ 1896. évi XXXIII. tc. – A Bünvádi Perrendtartásról 169.§

¹²⁴ Azt, hogy mely dolgok voltak elkobozhatóak maga a Büntetőtörvénykönyv (61.§) állapította meg, így elkobozható volt, az olyan dolog, amit büntett vagy vétség által hoztak létre, vagy ami ezek elkövetésére szolgáltak.

¹²⁵KISS ISTVÁN: i.m. 225., BALOGH- EDVI- VARGA: i.m. 683.

¹²⁶BALOGH- EDVI- VARGA: i.m. 689.

A lefoglalás kiterjedt a levelekre, táviratokra, és egyéb küldeményekre is, mivel ezek kiemelt fontosságot élveztek, hiszen ez által az egyének magánéletébe akár teljes belátást nyerhettek a hatóságok, így a bírói hatalom garanciája ebben az esetben még erősebben érvényesült. A rendőri hatóságok ezt már nem rendelheti el, csak kivételes esetben az ügyész, ha a késedelem veszéllyel járna, de akkor is csak ideiglenesen, még pedig három napra. Így lényegében az ügyészi határozat csak egyfajta letiltó hatállyal érvényesül, ugyanis köteles a bíróságot nyomban értesíteni, és ha a bíróság nem adja meg az engedélyt, akkor nem lehet lefoglalni a küldeményeket.¹²⁷

Fontos alkotmányjogi garancia továbbá, hogy a lefoglalás során is érvényesült az ügyfélnyilvánosság intézménye, ugyanis mindig az előtt kellett fogatosítani, aki ellen elrendelték, valamint két tanú jelenlétét is előírta a törvény, ha pedig a személy nem jelent meg, akkor képviselőt kellett kirendelni. Magát a lefoglalást pedig mindig írásban, megfelelő indokolással ellátva kellett elrendeli, ezt csak akkor lehetett mellőzni, ha bűncselekmény színhelyén találtak az elkövetésre utaló olyan tárgyat, amely senki birtokában nem volt. Illetve a postai küldemények lefoglalást szóban is el lehetett rendelni, ha a vizsgáló bíró, vagy járási bíró a postai hivatalban személyesen megjelent, erről is azonban jegyzőkönyvet kellett felvenni.¹²⁸

A hatóságnak a lefoglalt dolgok megőrzéséről gondoskodnia kellett, a tárgyakról jegyzéket kellett vezetnie, különösen fontos volt az állagmegőrzés; ha romlásnak kitett tárgyról volt szó, akkor azt árverés útján értékesíteni kellett, ha pedig rongálódás következett be, akkor a terhelt kártérítési igénnyel léphetett fel. Ha pedig a további eljárásban nem volt rá szüksége, kitűnt, hogy a bizonyításhoz nem használható fel, vagy kiderült, hogy semmilyen vonatkozásban nincs a cselekménnyel, akkor az eljárás bármely szakaszában ki kellett adni, elsősorban annak, akinél a foglalás történt. Azt hogy ki a dolog tulajdonosa, vagy birtokosa, azt a büntetőeljárásban nem vizsgálták, természetesen harmadik személy is támaszthatott jogos igényt, azon tárgyakat, amelyek valamely bűncselekmény (pl. lopás) által kerültek a terhelt birtokába, mindig a károsultnak adták vissza.

Egyes esetekben az igazságszolgáltatás eredményessége a közérdekkel is szembe kerülhet, ilyen esetekben azonban nem lehetett lefoglalni az olyan dolgot, amelyek közszolgálati titkot képeztek, vagy ezek nélkül a titok megtartása nem lett volna érhető.¹²⁹

¹²⁷ Ugyanott 711.

¹²⁸ HACKER i.m. 51-52.

¹²⁹ BALOGH- EDVI- VARGA: i.m. 685.

A házkutatás és személymotozás esetében is hasonló garanciális részletszabályokkal találkozhatunk, ezeket is írásban, elsősorban a vizsgáló bíró rendelhette el. Házkutatás esetében szabályozva volt, hogy azt mikor lehetett foganatosítani, így főszabály szerint, csak reggel hat és este kilenc óra között, és csak kivételes esetekben lehetett éjjel.¹³⁰

Mindkét kényszerintézkedésnek a lehető legnagyobb kímélettel kellett történnie, és csak abban az esetben, ha a terhelt személy felszólítás után önként nem cselekedett. Minden esetben ki kellett hallgatni előtte, és jegyzőkönyvet kellett készíteni, mely kihallgatást csak akkor mellőzhették, ha a késedelem veszéllyel járt volna, vagy pedig a házkutatást közösség számára nyitva álló helyiségben kellett foganatosítani. Házkutatás során magáningatlan feltörésére csak akkor kerülhetett sor, ha sem az ingatlannal rendelkező, sem annak képviselője nem volt jelen, vagy pedig a felnyitást megtagadták, de mindig gondoskodni kellett az ismételt lezárásról, és a keletkezett kárt meg kellett téríteni.¹³¹

Nagyon fontos garancia továbbá, hogy a hatóságok az eljárás során szerzett információkat csak az eljárás céljára tekintettel használhatták fel, ezek ugyanis titkosak voltak, és aki ezzel visszaélt, az bűncselekményt, vagy fegyelmi vétséget követett el.¹³²

Mindezen rendelkezések alapján pedig kijelenthető, hogy bár az egyének tulajdonának sérthetlenségéhez való jog korlátozásra kerül, azonban azt a jogalkotó megfelelő garanciális elemek beépítésével teszi meg, ugyanis törvény mondja ki a korlátozhatóság tényét, pontosan meghatározza a lefoglalás alá eshető dolgok körét, és az ez alóli kivételeket, a kényszerintézkedéseket mindig csak a szükséges mértékig engedélyezi, bírósági határozat alapján volt elrendelhető, mely ellen fellebbezésnek volt helye. A részletszabályokat megvizsgálva pedig megállapítható, hogy a lefoglalás mindvégig a terhelt érdekeinek szem előtt tartása mellett volt foganatosítható.

Ezen alapjog gyakorlatban való tényleges érvényesüléséről azonban a megvizsgált ítéletek alapján nem igazán tudtam következtetéseket levonni, a peranyagokban ilyen kényszerintézkedéseket elrendelő határozatot nem találtam, azonban ami szépen tükröződött, hogy a lefoglalt dolgokról a bíróság az ítéletekben, mindig rendelkezett, a bizonyítékokat, ha nem kellett bent tartani, a jogos tulajdonosnak mindig visszaszolgáltatta.¹³³

¹³⁰ Ezt a francia gyakorlat alapján vettük át, osztrák szabályozás erre nézve nincs, a német perrendtartás, már pontosan behatárolta az eseteket, amikor lehetett éjszaka is foganatosítani, míg az angol jogban teljesen kizárt volt ez az eset.

¹³¹ BALOGH – EDVI – VARGA: i.m. 735.

¹³² 1878. évi V. törvénycikk XLIII fejezet – 479. §

¹³³ Így például: Hbml. VII/2.b 1683/1914, VII/2.b B455/1915, VII/2.b 654/24/1917, VII/2.b B1564/17/1921, VII/2.b B1416/33/1920, VII/2.b B678/13/1921, VII/2.b B 415/18/1922, VII/2.b B132/7/1922, VII/2.b B 2253/10/1922, VII/2.b BII 252/6/1923, VII/2.b BI 626/18/1923, VII/2.b B8/13/1924, VII/2.b BI 2164/4/1925 sz. ügyekben.

VI. fejezet – Összegzés

Összességében tehát a törvények, a vonatkozó szakirodalom, és a bírósági gyakorlat ismeretére alapozva megállapítható, hogy bár a jogalkotó célszerűségi okokból a büntető igazságszolgáltatás eredményességéhez fűződő érdeket előtérbe helyezi egyes alapjogok érvényesülésével szemben, azokat a törvényalkotó mindig megfelelő garanciák beépítésével korlátozza, így az alkotmányos alapjogok sérelméről végeredményben nem beszélhetünk.

A törvényi rendelkezések szépen idomulnak az alapjogok követelményeihez, az alapjogok áthatják a Bp. egészét, azok érvényesülésének megfelelő teret enged, és a büntetőeljárásjogi alapelvek segítik ezek megvalósulását.

A dolgozatban részletesen ismertetett két alapjogok mellett, a vizsgált esetekből teljes bizonyossággal azt tudtam levonni, hogy az ügyeket mindig törvényesen megalapított, és a törvény által meghatározott számú bíróból álló tanács bírálta el. Továbbá azt, hogy amikor a törvény kötelezővé tette, akkor a királyi ügyész, és a védő a tárgyalás során megjelent, beszédeiket nyilvános tárgyaláson, szóban adhatták elő. Ebből látható, hogy a tisztességes eljárás feltételei minden további nélkül megvalósulhattak, a funkció megosztás elve szépen tükröződött, az ártatlanság védelme meglátásom szerint érvényesült.

Azt is megállapíthatjuk, hogy a kortárs perjogok közül a Bp. ment legmesszebb az egyéni jogok védelmében; ez kifejeződött például abban, hogy érvényre jutatta a jogegyenlőséget, a vádelv helyes megvalósulását vitte keresztül, a terheltet valóban, az eljárás minden szakaszában megillette a védelemhez való jog. Nem volt kötelező letartóztatás, megfelelő biztosítékok mellett – óvadék - a szabadlábon való védekezést is lehetővé tette, és megfelelő garanciális elemek beépítésével biztosította az alapelvek, és ez által az alapjogok megfelelő érvényesülését. Mely szabályozás helyességét mi sem bizonyítja jobban, hogy az ekkor kialakuló alapelvek pedig még ma is, alig változott tartalommal pillérei a modern jogállam büntető igazságszolgáltatásának.

Bibliográfia

Felhasznált szakirodalom

- A bűnvádi perrendtartás reformja Németországban, Jogtudományi Közlöny 1905. 40. évf. 18. sz. 149-150.
- A kassai ügyvédi egyelt emlékirata a képviselőházhoz: a bűnvádi eljárásrend az esküdtszéki intézmény alapján leendő szabályozása tárgyában, Jogtudományi Közlöny 1872. 7. évf. 12. sz. 81-82.
 - A vizsgálatok hosszadalmassága és az előzetes letartóztatás hosszú tartama, Jogtudományi Közlöny, 1909. 44. évf. 11. sz. 93-94.
 - Ádám Antal: Az élethez, a személyi szabadsághoz és biztonsághoz való jog – in. Emberi jogok hazánkban, Budapest, 1988.
 - Angyal Pál: Az egyéni jogok biztosításának elve – Büntetőjogi olvasókönyv, Osiris Kiadó, Budapest, 2003.
 - Angyal Pál: Személyes szabadság megsértése, Budapest, Athanaeum, 1929.
 - Balás P. Elemér: Az előzetes letartóztatás tartamának kérdéséhez, Jogtudományi Közlöny 1912. 47. évf. 31. sz. 271-272.
 - Balogh Jenő- Edvi Illés Károly – Vargha Ferenc: A bűnvádi perrendtartás magyarázata I. kötet, Budapest, Grill Károly könyvnyomdája, 1910.
 - Balogh Jenő- Edvi Illés Károly – Vargha Ferenc: A bűnvádi perrendtartás magyarázata II. kötet, Budapest, Grill Károly könyvnyomdája, 1910.
 - Balogh Jenő: A Bűnvádi perrendtartás első tíz éve, Jogtudományi Közlöny, 1909. 44. évf. 52. sz. 448-449.
 - Balogh Jenő: A bűnvádi perrendtartás magyarázata, Budapest, Grill, 1898-1900
 - Balogh Jenő: Magyar bűnvádi eljárási jog – Általános tanok, Budapest, Grill, 1901
 - Balogh Zsolt- Sohida Tamás: Alkotmányjog- Alapjogok, Budapest PPKE-JÁK 2011.
 - Baumgarten Izidor: Az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogságról, Magyar Jogászegyleti Értekezések, VI. kötet, 1. füzet, Budapest, Franklint, 1900.
 - Béli Gábor: Magyar jogtörténet, Dialóg, Budapest-Pécs, 2000
 - Blutman László: A szabadság bírói elvonásának lehetőségei az európai alapidokumentumokban, Szeged, József Atilla Tudományegyetem 1995.

- Cenner Gyula: Büntetőjogi elvek ütközése és a bűnvádi perrendtartás reformja, Jogtudományi Közlöny 1949. 4. évf. 3-4. sz. 72-74.
- ConchaGyőző: Politika, Budapest, Grill, 1907.
- Csatskó Imre: A büntető jognak alapelveiről, Jogtudományi Közlöny 1868. 3. évf. 10. sz. 73-75.
- Cséka Ervin- Fantoly Zsanett- Kovács Judit – Lőrinczy György- Vida Mihály: A büntetőeljárás jog alapvonalai, Bába Kiadó Szeged 2004.
- Degré Alajos: Válogatott jogtörténeti tanulmányok, Osiris, 2004.
- Doleschall Alfréd: A Bűnvádi Perrendtartás törvényjavaslatához, Jogtudományi Közlöny, 1895. 42. sz.
- Doleschall Alfréd: A Bűnvádi perrendtartás XXXI. fejezetének kritikai ismertetése, Magyar Jogászegyleti Értekezések, XX. kötet. 6. füzet, Budapest Franklin, 1900.
- Eckhart Ferenc: A szentkorona-eszme története, Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1941.
- Ekmayer Ágost: A büntető hatalom tárgyáról, Jogtudományi Közlöny 1868. 3. évf. 9. sz. 70-72.
- Eördögh Árpád: Beszámítható-e a fogházi őrizetben töltött idő a fogházbüntetésbe, Jogtudományi Közlöny, 1915. 50. évf. 21. sz. 260-261.
- Faluhelyi Ferenc: Magyarország közjoga, Pécs, A Karl Könyvesbolt Kiadása, 1926.
- Farkas Ákos: Az első magyar perrendtartás kodifikációjának jogtörténeti előzményei, Magyar Jog 1996. 11. szám 642-647.
- Fayer László: A bűnvádi perrendtartás előkészítő szakaszának jellemző része in. Magyar Jogászegyleti Értekezések, Franklin, 1900.
- Fayer László: A magyar bűnvádi eljárás mai érvényben, Budapest, Franklin, 1887.
- Fayer László: A magyar bűnvádi perrendtartás vezérfonala, Budapest, Franklin, 1905.
- Ferdinandy Gáza: Magyarország közjoga (Alkotmányjog), Budapest, Politzer, 1902.
- Finkey Ferenc: Az esküdszék az új magyar büntetőeljárásban, Franklin, Budapest, 1899.
- Hacker Ervin: A magyar büntetőeljárás jog rövid vázlata, Ludwig István könyvnyomdája, Miskolc 1943.
- Hacker Ervin: Alapelvek, Miskolc 1943.
- Halmi Gábor - Tóth Gábor Attila: Emberi jogok, Budapest, Osiris, 2008.

- Hercegh Mihály: A nyilvánosság és szóbeliség Magyarországon, Jogtudományi Közlöny 1876. 11. évf. 8-20. sz.
- Hollán Miklós: A tulajdon alapjogi védelme és az elkobzás (vagyonelkobzás) a strasbourgi gyakorlatban, Rendészeti Szemle, 2009. 52. évf. 9. sz.
- Homoki Nagy Mária: A feudális kötöttségektől mentes tulajdon kialakítására tett intézkedések, Debreceni Szemle, 1988. 6. évf. 3. sz. 430-439.
- Horváth János: A Magyar Királyság közjoga, Budapest, Dobrowsky és Franke 1894.
- Horváth Tibor: Az ártatlanság véelme a büntetőperben, Jogtudományi Közlöny 1951. 6. évf. 8. sz. 466-472.
- Huszár Imre: Személyes szabadság, Jogtudományi Közlöny 1866. 1. évf. 12. sz. 180-185.
- Irk Albert: A magyar büntető perjog vezérfonala, Budapest, Grill, 1931.
- John Locke: Értekezés a polgári kormányzat igazi eredetéről, hatásköréről, és céljáról, Budapest, Gondolat, 1986.
- Kártalanítás az ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság és elítélés esetén, Jogtudományi Közlöny 1895. 30. évf. 34. sz. 265-268.
- Katona Géza: Jogállamiság a büntető eljárásban, Belügyi szemle, 1989. 8. szám 10-17.
- Kautz Gusztáv: A magyar büntetőjog és eljárás tankönyve, Budapest 1883.
- Király Tibor: Az ártatlanság véelme, Jogtudományi Közlöny, 1958. 13. évf. 7. sz. 277-289.
- Kiss István: Magyar közjog (Magyar államjog), Budapest, Az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása, 1888.
- Kmety Károly: A magyar közjog tankönyve, Budapest, Politzer, 1907.
- Knorr Alajos: A magyar büntetőjog és eljárás kérdések és feleltekbén, Budapest, Eggenberger, 1870.
- Kovács István – Szabó Imre: Az emberi jogok dokumentumokban, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1976.
- Körösi Sándor: A bűnvádi eljárás alapelvei és főbb alapjai, Jogtudományi Közlöny 1875. 10. évf. 39. sz. 327-328.
- Mezey Barna: Magyar jogtörténet, Osiris, 2004
- Miskolcgy Ágost: Őrizetbevétel, elfogás, előzetes letartóztatás, Jogállam: Jog és államtudományi szemle 1935. 34. évf. 7. sz. 269-274.

- Nagy Ernő: Magyarország közjoga (Államjog), Budapest, Az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása, 1897.
- Nagy László: Vizsgálati fogság a csekélyebb súlyú törvényszéki bűnügyekben, Jogtudományi Közlöny 1890. 25. évf. 33. sz. 257-259.
- Ökröss Bálint: A szóbeliség és a nyilvánosság kérdéséhez – Jogtudományi Közlöny 1867. 2. évf. 20. sz. 101-102.
- Péteri Zoltán: Az emberi és állampolgári jogok történetéhez, Jogtudományi Közlöny 1988. 12. sz. 647-655.
- Péteri Zoltán: Az emberi jogok a történelemben in. Emberi jogok hazánkban, Budapest 1988.
- Pfendeszk Károly: A szóbeliség és nyilvánosság miképeni alkalmazásáról, Jogtudományi Közlöny 1867. 2. évf. 7-8-10. sz.
- Róth Erika: Az elítélés előtti fogvatartás dilemmái, Osiris, Budapest, 2000.
- Rudnyánszky Béla: A nyilvános és közvetlen szóbeliség gyakorlati alkalmazásáról, Jogtudományi Közlöny, 1872. 7. évf. 3. sz. 19-20.
- Rudolf Gneist: Vier Fragen der deutschen Strafprozessordnung mit einem Schlusswortüber die Schöffengerichte, 1874, Berlin, J Springer
- Sári János – Somody Bernadette: Alapjogok, Alkotmánytan II. Osiris Kiadó, Budapest 2008.
- Schierer Aladár: A nyomozó és vádelv jelentősége a bűnvádi eljárásban, Jogtudományi Közlöny 1868. 3. évf. 42. sz. 325-328.
- Szigeti Péter: Emberi jogunk-e a tulajdonjog? – némely probléma vázlata, Állam és Jogtudomány L. évf. 2009. 3. sz. 402.
- Tilk Ferenc: Büntető perjogi jogelvek és az ügyészség az 1896. évi Bűnvádi Perrendtartás tükrében, Ügyészek Lapja, 2001. 8. évf. 5. sz. 45-58
- Timon Ákos: Magyar alkotmány és jogtörténet, Budapest, Politzer, 1899.
- Torday Judit Tekla: A büntető eljárásjogi alapelvek története és jelentősége, Debrecen 2005.
- Vámbéry Ruzstem: A bűnvádi perrendtartás tankönyve, Budapest, Grill, 1916
- Vámbéry Ruzstem: A bűnvádi perrendtartás vázlata, Budapest, Politzer, 1901.
- Varga Ferenc: A személyes szabadság védelme, Debrecen, 1939.
- Varga Norbert: Magyar állampolgársági jog a 19. században, Akadémiai kiadó, Budapest 2012.

- Vargha Ferenc: A Bünvádi Perrendtartás perorvoslati rendszere, Magyar Jogászegyleti Értekezlet, XIX kötet, 9. füzet, 1900.
- Vargha Ferenc: Az előzetes letartóztatás, s a személyes szabadság megsértése, Jogtudományi Közlöny 1889. 24. évf. 30. sz. 237-339.
- Wlassics Gyula: A bünvádi eljárás alapelvei: válaszul a szaktanácskozmány elé terjesztett kérdőpontokra, 1885.
- Zilahy László: A vizsgálati fogság alkalmazása, Jogtudományi Közlöny 1913. 48. évf. 45. sz. 391-393.

Felhasznált levéltári anyag:

- Hajdú-Bihar Megyei Levéltár VII./2. b 1-65. doboz